

MUS-rapportage 2019

Meetnet Urbane Soorten Den Haag en omstreken

Samensteller: Tom Loorij, coördinator Sovon voor de Haagse regio

Vormgeving: Germaine Pasmans

Inhoudsopgave

Paragrafen

1. Respons en tellers	3
2. Resultaten algemeen	4
3. Resultaten per telronde	7
4. Resultaten per PC-gebied	9
5. Resultaten per soortgroep	12
6. Indexen	21

Tabellen

1. Respons deelname MUS-project	3
2a. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort (per PC-gebied)	5
2b. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort (in percentage PC-gebieden)	6
3. Totaal aantal waargenomen exemplaren per telronde 2019	8
4a. Aantal soorten en exemplaren per PC-gebied	10
4b. Aantal vogels en meest getelde soort per PC-gebied, 2019	11
5a. Percentage soortgroepen Den Haag per PC-gebied, 2019	14
5b. Percentage soortgroepen rand(deel)gemeenten per PC-gebied, 2019	15
5c. Percentage soortgroepen totaal	18
6. Indexen van soortgroepen en soorten	22

Bijlagen

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (Den Haag Centrum en Segbroek)	24
Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (Den Haag Escamp en Scheveningen)	25
Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (Den Haag Haagse Hout, Laak en Leidschenveen/Ypenburg)	26
Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (Den Haag Loosduinen, Leidschendam en Voorburg)	27
Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (Wassenaar en Rijswijk)	28

MUS-project 2019

Sovon startte i.s.m. Vogelbescherming Nederland in 2007 het MUS-project (Meetnet Urbane Soorten). Het doel was om meer inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in de aantallen stadsvogels. In 2010 werd ook in de Haagse regio een begin gemaakt om zoveel mogelijk vogelaars te enthousiasmeren om voor het MUS-project te gaan tellen. En met succes: het aantal getelde postcodegebieden (PC-gebieden) groeide van tien in 2010 tot ca. 60 in de laatste jaren. Dat is maar liefst ca. 75% van alle beschikbare gebieden in de regio (81). In onderstaand artikel worden de resultaten van het MUS-project in 2019 gepresenteerd en waar mogelijk vergeleken met die uit de eerdere jaren en de landelijke uitkomsten van MUS.

1. Respons en tellers (tabel 1)

In 2019 werden 67 PC-gebieden geteld, dat is maar liefst 9 meer dan in 2018. Dat was het netto-resultaat van 2 gebieden die t.o.v. 2018 niet werden geteld en 11 t.o.v. 2018 nieuwe gebieden. Verheugend was dat hierbij drie gebieden waren die nog nooit eerder in de Haagse regio voor MUS zijn geteld. Twee hiervan door voor MUS nieuwe tellers, het derde door een teller die er een tweede gebied bij had genomen. De overige acht PC-gebieden werden door een nieuwe teller overgenomen van iemand die vorig jaar of eerder ermee gestopt was. Het aantal tellers met twee gebieden bedroeg 6 in 2019. Hierbij waren twee tellers die er een extra gebied hadden bijgenomen. De 67 gebieden hadden dus in totaal 61 verschillende tellers.

Van deze 61 tellers waren er 6 (bijna 10%) geen lid van de Haagse Vogelbescherming (HVB). Eén nieuwe teller die geen lid was, is meteen na zijn aanmelding lid geworden. Opvallend is dat slechts ca. 30% van de 55 HVB-leden op een of andere manier al actief is in de vereniging. Het percentage vrouwelijke tellers nam ten opzichte van 2018 toe van ca. 22% tot ruim 26%.

De stadsdelen Haagse Hout, Scheveningen en Segbroek werden, evenals alle randgemeenten, integraal geteld. Gelukkig werd voor het stadsdeel Laak voor één van de 5 PC-gebieden aldaar een teller gevonden en in

Scheveningen voor alle drie ontbrekende gebieden een teller. Escamp kan nieuwe tellers goed gebruiken met 5 vacante gebieden (van de 13).

Veel van de niet getelde gebieden liggen in wijken in sterk verstedelijkt gebied waarvoor het lastig is tellers te motiveren om juist daar te gaan tellen. Dit zijn echter wel juist wijken die voor het MUS-project van groot belang zijn.

Tien personen gaven aan hoge tonen minder te horen en één zelfs alle tonen minder. Er zijn twee nieuwe tellers met een minder goed gehoor.

Door het meerjarig tellen voor MUS wordt steeds meer telervaring opgebouwd. Het aantal tellers met veel ervaring nam daarom met één toe tot 28 in 2019. Elf gebieden werden geteld door tellers met weinig ervaring. Zeven hiervan deden echter voor het eerst met MUS mee.

Verheugend was dat vier nieuwe tellers al veel telervaring hadden wat de kwaliteit van de uitkomsten ten goede komt.

In 31 van de 67 gebieden (ruim 46%) werd op het maximale aantal van 12 telpunten geteld. Op 76% van de routes bedroeg het aantal telpunten minimaal 10, op acht routes werd het minimum van acht telpunten aangehouden.

Tabel 1. Respons deelname MUS-project

	Aantal PC-gebieden								% deelname						
	totaal	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Den Haag	58	44	38	40	44	37	39	34	76	66	69	76	65	68	60
Centrum	11	9	8	8	9	8	8	5	82	73	73	82	73	73	45
Escamp	13	8	8	7	8	7	7	7	62	62	54	62	54	54	54
Haagse Hout	7	7	5	7	6	7	6	5	100	71	100	86	100	86	71
Laak	5	1	0	1	2	1	1	2	20	0	20	40	20	20	40
Leidschenveen-Ypenburg	6	5	5	4	4	4	4	4	83	83	67	67	67	67	67
Loosduinen	5	3	4	3	5	4	5	3	60	80	60	100	80	100	60
Scheveningen	6	6	3	5	5	4	5	4	100	50	83	83	67	83	67
Segbroek	5	5	5	5	5	2	3	4	100	100	100	100	40	60	80
Wassenaar	5	5	3	4	4	3	4	4	100	60	80	80	60	80	80
Leidschendam	5	5	5	5	5	5	4	4	100	100	100	100	100	80	80
Voorburg	5	5	5	5	4	5	5	5	100	100	100	80	100	100	100
Rijswijk	8	8	7	5	6	5	4	4	100	88	63	75	63	50	50
Haagse regio totaal	81	67	58	59	63	55	56	51	83	72	73	78	68	69	63

2. Resultaten algemeen (tabel 2a en 2b)

In totaal werden er in 2019 ca. 22.450 vogels geteld met een gemiddelde van 335 per PC-gebied tegen 352 in 2018. De belangrijkste oorzaak van deze daling is het feit dat het gemiddelde van de 11 nieuwe gebieden 291 bedraagt, deels doordat dit wijken betreft met weinig groen.

In totaal werden er 92 soorten geteld. Hiervan waren er vier geheel nieuw voor de MUS-tellingen in de Haagse regio: boomleeuwerik, koperwiek, Cetti's zanger en grauwe gors. Zij brengen het totaal ooit in de regio getelde soorten op 135.

Maar er waren ook waarnemingen van tafeleend, bosuil en tapuit, soorten die in slechts één of twee eerdere jaren zijn gezien.

Bijzonder zijn een 5-tal andere soorten waarvan er maar één exemplaar is gezien, te weten grote zilverreiger, muskuseend, grauwe vliegenvanger, goudvink en rietgors, vrijwel allemaal opgemerkt door een (zeer) ervaren waarnemer.

Exoten waren in de Haagse regio ook in 2019 met 7 soorten weer goed vertegenwoordigd ten opzichte van de landelijke totalen in MUS. De drie meest voorkomende exoten, Canadese gans, nijlgans en halsbandparkiet namen samen al 14% van het totaal voor hun rekening. Als exoot worden daarbij ook beschouwd grauwe gans en brandgans omdat het hierbij niet om wilde exemplaren gaat maar om uitgezette vogels.

De kauw is nog steeds de meest dominante soort met 40,7 exemplaren per PC-gebied (in 2018 35,2).

Van de landelijke top-10 kwamen de nummers 6

Grauwe vliegenvanger

Koperwiek

t/m 10 niet in de Haagse top-10 voor. Zij worden vervangen door de kleine mantelmeeuw (2, landelijk 14), halsbandparkiet (3, landelijk 25), zilvermeeuw (6, landelijk 22), stadsduif (9, landelijk 18) en Canadese gans (10, landelijk 27). Huismus, ekster, zwarte kraai, spreeuw en Turkse tortel die landelijk op de 6de tot 10de plaats staan, zien we in de Haagse regio terug op respectievelijk plaats 19, 13, 11, 17 en 33.

Was in eerdere jaren het aantal zilvermeeuwen beduidend hoger dan dat van de kleine mantelmeeuw, in 2018 was het aantal kleine mantelmeeuwen al 368 meer dan het aantal zilvermeeuwen, in 2019 groeide dit verschil verder tot 533. Het lijkt erop dat de kleine mantelmeeuw zich nu definitief op de 2de plaats heeft gevestigd na de kauw.

Opvallend grote stijgers waren de boerenzwaluw (van plaats 44 in 2018 naar plaats 30 in 2019) en brandgans (van plaats 51 naar 43). De gierzwaluw viel terug van plaats 2 naar plaats 5. Dat komt omdat veel grote groepen van meer dan 100 exemplaren uit 2018 niet meer in 2019 zijn waargenomen. Het percentage PC-gebieden waar hij werd gezien daalde van 82,8% in 2018 naar 76,1% in 2019.

In 2019 was er geen enkele soort die in alle PC-gebieden werd gezien. Wel waren er een heleboel soorten die slechts in één gebied werden gemist: kauw, houtduif, koolmees, merel en ekster; de halsbandparkiet in twee gebieden.

De meeste soorten komen grofweg jaarlijks in hetzelfde percentage gebieden voor. De putter werd in 2019 echter in ca. 39% van alle gebieden gezien, een flinke stijging ten opzichte van 2014 (23%). ook het aantal gebieden met krakeenden nam toe, van 12,5% in 2014 tot ruim 22% in 2019. De knobbelzwaan had daarentegen een duidelijk dip: hij liep terug van 45% van de gebieden in 2014 tot 30% in 2019.

Tabel 2a. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)

		Aantal exemplaren	Aantal exemplaren per PC-gebied					
		2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Kauw	2685	52,8	46,2	58,7	43,0	35,2	40,7
2	Kleine Mantelmeeuw	1657	23,3	30,0	29,8	26,5	32,4	26,7
3	Halsbandparkiet	1420	21,0	19,7	20,4	22,8	20,9	21,9
4	Houtduif	1397	22,3	22,6	22,6	24,7	21,0	21,2
5	Gierzwaluw	1321	28,1	35,6	27,4	31,4	38,6	25,9
6	Zilvermeeuw	1124	28,7	26,5	28,1	23,3	20,0	18,4
7	Koolmees	1065	15,1	14,9	14,9	15,6	15,7	16,1
8	Merel	1016	19,5	19,3	19,2	18,9	18,6	15,4
9	Stadsduif	976	23,8	20,8	31,3	24,2	21,8	21,2
10	Canadese Gans	957	18,6	15,5	26,8	24,2	22,6	23,3
11	Zwarte Kraai	802	14,8	14,2	13,8	16,0	13,2	12,5
12	Nijlgans	784	8,3	9,5	8,8	11,4	11,2	12,9
13	Ekster	589	10,7	9,7	8,3	9,3	8,9	8,9
14	Wilde Eend	581	12,1	13,0	11,5	12,4	11,3	9,5
15	Meerkoet	576	9,5	11,9	12,1	10,7	10,4	9,4
16	Winterkoning	448	9,2	8,6	9,1	9,9	9,6	8,6
17	Spreeuw	435	7,7	9,3	5,8	13,9	6,5	12,8
18	Pimpelmees	404	9,7	10,0	9,3	9,8	8,9	7,2
19	Huismus	327	15,2	11,1	10,6	12,7	8,8	9,6
20	Tjiftjaf	291	6,7	6,9	6,5	6,5	5,0	5,7
21	Zwartkop	289	5,1	4,9	4,9	5,1	5,2	5,9
22	Roodborst	250	4,2	4,9	5,2	6,0	4,8	4,9
23	Heggenmus	200	4,7	4,5	4,1	4,3	4,6	3,9
24	Waterhoen	169	4,0	4,7	4,9	3,8	3,6	3,8
25	Vink	166	3,1	3,7	3,2	3,9	4,9	4,4
26	Scholekster	157	3,9	4,0	4,3	3,9	3,5	3,9
27	Zanglijster	146	3,2	3,7	3,7	3,9	3,8	3,9
28	Grote Bonte Specht	135	2,6	2,9	2,9	3,4	2,7	3,1
29	Grauwe Gans	133	12,7	8,2	8,6	7,2	10,8	13,3
30	Boerenwaluw	130	5,6	4,4	9,1	5,4	5,9	9,3
31	Blauwe Reiger	118	3,3	2,4	2,5	2,7	3,1	2,5
32	Kokmeeuw	111	7,0	6,3	4,2	4,0	4,1	5,3
33	Turkse Tortel	111	3,6	3,8	3,9	4,1	4,4	3,7
34	Gaai	100	2,5	2,8	2,9	2,8	2,8	2,6
35	Fuut	99	3,6	3,9	3,3	3,5	3,7	3,8
36	Boomkruiper	99	3,1	2,8	3,2	3,0	3,6	3,4
37	Groenling	93	3,6	4,8	3,6	3,9	3,7	3,0
38	Soepeend	89	3,6	7,3	6,9	7,3	5,0	3,5
39	Putter	84	4,4	4,7	3,6	3,3	3,1	3,2
40	Staartmees	83	3,9	3,8	3,8	3,6	3,8	4,6
41	Knobbelzwaan	76	3,4	3,8	3,9	4,1	3,2	3,8
42	Aalscholver	76	3,9	2,9	2,3	2,7	3,3	2,2
43	Brandgans	72	10,7	10,6	3,1	2,8	5,3	36,0
44	Kuifeend	56	5,4	4,5	6,4	4,4	4,8	3,7
45	Soepgans	55	5,4	4,5	3,9	5,7	7,2	6,8
46	Krakeend	45	2,2	3,0	4,6	2,3	5,3	3,0
47	Fitis	38	2,2	3,1	3,4	2,2	2,1	2,4
48	Huiswaluw	27	3,5	7,8	5	2,8	4,0	4,4
49	Nachtegaal	26	3,4	2,8	4,1	4,3	3,7	3,7
50	Kleine Karekiet	25	2,1	2,7	2,0	2,0	1,1	1,9
51	Boomklever	25	1,4	2,0	1,9	2,2	1,9	2,3
53	Groene Specht	24	1,8	1,7	1,8	1,3	1,3	1,6
52	Visdief	22	2,8	3,1	2,7	3,6	1,8	3,1
54	Holenduif	21	2,2	2,1	2,0	1,8	2,0	1,9
55	Fazant	20	5,4	3,7	2,2	2,4	2,2	2,2
56	Tuinfluit	19	1,6	1,4	1,4	1,2	1,8	2,1
57	Grasmus	15	1,7	1,6	2,4	2,2	1,6	2,5
58	Kievit	14	8,5	2,6	8,0	10,9	4,1	3,6
59	Buizerd	14	1,7	1,4	1,6	1,5	1,4	1,3
60	Stormmeeuw	13	2,1	2,5	1,2	3,0	2,8	4,4
61	Witte kwikstaart	13	2,8	2,4	2,1	1,7	2,2	1,6
62	Goudhaan	12	1,0	1,0	2,8	2,5	2,0	3,9
63	Rietzanger	12	2,5	2,4	0,0	2,2	1,3	2,4
64	Ooievaar	11	2,8	3,1	4,6	3,0	2,1	1,3
65	Slechtvalk	11	1,8	1,0	1,0	1,0	2,0	1,8
66	Braamsluiper	10	2,2	1,3	1,5	2,4	1,7	1,6

Tabel 2b. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)

		Aantal PC-gebieden 2019	Deel PC-gebieden waarin waargenomen					
			2014	2015	2016	2017	2018	2019
			%					
1	Kauw	66	100,0	100,0	98,4	100,0	100,0	98,5
2	Kleine Mantelmeeuw	62	85,7	85,5	90,5	88,1	84,5	92,5
3	Halsbandparkiet	65	91,1	92,7	93,7	93,2	96,6	97,0
4	Houtduif	66	96,4	100,0	98,4	100,0	100,0	98,5
5	Gierzwaluw	51	78,6	81,8	79,4	86,4	82,8	76,1
6	Zilvermeeuw	61	89,3	96,4	96,8	98,3	93,1	91,0
7	Koolmees	66	98,2	100,0	100,0	96,6	96,6	98,5
8	Merel	66	100,0	100,0	98,4	100,0	100,0	98,5
9	Stadsduif	46	66,1	67,3	57,1	62,7	69,0	68,7
10	Canadese Gans	41	50,0	47,3	46,0	50,8	65,5	61,2
11	Zwarte Kraai	64	92,9	92,7	96,8	98,3	98,3	95,5
12	Nijlgans	61	94,6	83,6	88,9	94,9	93,1	91,0
13	Ekster	66	98,2	100,0	96,8	100,0	98,3	98,5
14	Wilde Eend	61	94,6	96,4	90,5	81,4	87,9	91,0
15	Meerkoet	61	92,9	90,9	88,9	86,4	91,4	91,0
16	Winterkoning	52	82,1	85,5	85,7	84,7	89,7	77,6
17	Spreeuw	34	69,6	63,6	65,1	72,9	62,1	50,7
18	Pimpelmees	56	82,1	81,8	84,1	81,4	89,7	83,6
19	Huismus	34	48,2	52,7	55,6	45,8	50,0	50,7
20	Tjiftjaf	51	87,5	81,8	76,2	81,4	81,0	76,1
21	Zwartkop	49	62,5	56,4	57,1	64,4	62,1	73,1
22	Roodborst	51	75,0	78,2	71,4	79,7	81,0	76,1
23	Heggenmus	51	83,9	78,2	76,2	84,7	74,1	76,1
24	Waterhoen	45	66,1	76,4	60,3	69,5	62,1	67,2
25	Vink	38	48,2	52,7	61,9	57,6	53,4	56,7
26	Scholekster	40	62,5	58,2	55,6	59,3	62,1	59,7
27	Zanglijster	37	62,5	67,3	60,3	64,4	62,1	55,2
28	Grote Bonte Specht	44	58,9	58,2	55,6	55,9	63,8	65,7
29	Grauwe Gans	10	16,1	16,4	17,5	25,4	22,4	14,9
30	Boerenzwaluw	14	16,1	16,4	7,9	18,6	13,8	20,9
31	Blauwe Reiger	48	64,3	78,2	73,0	64,4	70,7	71,6
32	Kokmeeuw	21	39,3	30,9	25,4	28,8	36,2	31,3
33	Turkse Tortel	30	48,2	61,8	44,4	50,8	48,3	44,8
34	Gaai	39	60,7	65,5	61,9	69,5	60,3	58,2
35	Fuut	26	33,9	41,8	41,3	40,7	37,9	38,8
36	Boomkruiper	29	32,1	47,3	38,1	49,2	46,6	43,3
37	Groenling	31	50,0	49,1	49,2	47,5	46,6	46,3
38	Soepeend	25	37,5	36,4	28,6	37,3	37,9	37,3
39	Putter	26	23,2	36,4	28,6	32,2	31,0	38,8
40	Staatmees	18	21,4	21,8	23,8	13,6	24,1	26,9
41	Knobbelzwaan	20	44,6	40,0	41,3	40,7	36,2	29,9
42	Aalscholver	34	25,0	43,6	33,3	33,9	36,2	50,7
43	Brandgans	2	5,3	11,0	5,7	5,0	6,9	3,0
44	Kuifeend	15	19,6	29,1	25,4	28,8	29,3	22,4
45	Soepgans	8	8,9	10,9	12,7	10,2	10,3	11,9
46	Krakeend	15	12,5	18,2	19,0	20,3	19,0	22,4
47	Fitis	16	41,1	32,7	23,8	20,3	32,8	23,9
48	Huiszwaluw	6	8,9	9,1	5,7	5,0	10,3	9,0
49	Nachtegaal	7	7,1	9,1	7,9	8,5	8,6	10,4
50	Kleine Karekiet	13	17,9	20,0	19,0	22,0	20,7	19,4
51	Boomklever	11	16,1	16,4	14,3	10,2	15,5	16,4
53	Groene Specht	15	35,7	29,1	23,8	18,6	27,6	22,4
52	Visdief	7	21,4	14,5	12,7	15,3	17,2	10,4
54	Holenduif	11	16,1	20,0	19,6	16,9	20,7	16,4
55	Fazant	9	10,7	10,9	9,5	11,9	17,2	13,4
56	Tuinfluit	9	19,6	23,6	14,3	20,3	15,5	13,4
57	Grasmus	6	12,5	9,1	12,7	10,2	10,3	9,0
58	Kievit	4	7,1	7,3	3,2	6,8	10,3	6,0
59	Buizerd	11	10,7	9,1	12,7	10,2	8,6	16,4
60	Stormmeeuw	3	8,9	10,9	6,0	6,8	5,2	4,5
61	Witte kwikstaart	8	5,4	5,5	11,3	5,0	10,3	11,9
62	Goudhaan	3	1,8	7,3	7,9	3,4	1,7	4,5
63	Rietzanger	5	2,5	7,3	0,0	6,8	10,3	7,5
64	Ooievaar	9	10,7	12,7	7,9	10,2	13,8	13,4
65	Slechtvalk	6	1,8	1,8	7,9	6,8	6,9	9,0
66	Braamsluiper	6	8,9	7,3	11,3	6,7	10,3	9,0

Op 14 telronden werden van een soort 100 of meer exemplaren geteld. Koploper was de kauw waarvan er in stadsdeel Centrum 292 werden geteld. Ook in 3 andere gebieden was hij de meest getelde soort. De gierzwaluw moest het in 2019, na het hoge aantal van 8 in 2018, slechts met drie gebieden doen, de kleine mantelmeeuw met twee. Verder betrof het nog vijf soorten: Canadese gans, nijlgans, halsbandparkiet, stadsduif en spreeuw ieder één keer.

De Haagse regio omvat met haar 67 getelde PC-gebieden ruim 9% van alle getelde MUS-gebieden in Nederland. Voor 8 soorten zitten wij per telronde ver boven deze 9%. Dat betekent dat van deze soorten het aantal getelde exemplaren flink van invloed is op de landelijke totalen. Dat zijn Canadese gans (30-50%), nijlgans (30-60%), kleine mantelmeeuw (ca. 35%), zilvermeeuw (ca. 35%), stadsduif (25-30%), halsbandparkiet (35-45%), nachtegaal (50-60%, alleen in de eerste en tweede telronde) en staartmees (25-40%). Enkele andere soorten zaten in de Haagse regio juist (beduidend) lager dan het landelijk gemiddelde: grauwe gans, kokmeeuw, visdief, Turkse tortel, boeren- en huiszwaluw, spreeuw, huismus, ringmus, vink en groenling.

3. Resultaten per telronde (tabel 3)

Veruit de meeste tellers hebben in 2019 alle drie de tellingen gedaan. Slechts één teller miste de eerste, drie de tweede telling. In de 3de telling werden 4 PC-gebieden niet geteld, waarvan twee dezelfde teller hadden. Van één teller zijn slechts gegevens van de eerste telling beschikbaar.

In de 1ste telperiode waren de vier weekenden samen goed voor 65% van de tellingen. Vooral het eerste weekend was erg in trek met 15 tellers die eropuit trokken. De 2de ronde telde 5 weekenden waarin ook samen 65% van de tellingen plaatsvond. Zoals gewoonlijk had de derde avondtelling een ander beeld. Toen werd slechts voor 23% in het weekend geteld en waren doordeweekse dagen favoriet. Vooral de maandag (15 tellingen) en de vrijdag (11) waren in trek. In de eerste en tweede ronde werden de meeste vogels geteld, resp. ca. 14.350 in de eerste en ca. 13.980 in de tweede. In de 3de telronde lag het aantal wat lager met ca. 11.580 vogels.

Het aantal soorten dat per telronde werd gezien verschilde nauwelijks: resp. 78, 80 en 76.

In elke telronde werden gemiddeld per gebied iets minder exemplaren gezien dan in 2018: van in de 1ste ronde gemiddeld 214 (218 in 2018) tot in de laatste gemiddeld 173 (183 in 2018).

Zeven soorten stonden in alle drie telronden in de top-tien: kleine mantelmeeuw, zilvermeeuw, stadsduif, houtduif, halsbandparkiet, merel en kauw. In de 1ste ronde werden deze aangevuld door wilde eend, koolmees en zwarte kraai, in de 2de door koolmees, ekster en zwarte kraai en in de 3de door gierzwaluw, Canadese gans en nijlgans.

De hoogste aantallen in de 1ste en de 2de ronde kwamen voor rekening van de kauw, op gepaste afstand gevolgd door kleine mantelmeeuw en houtduif. De gierzwaluw scoorde, zoals te verwachten was, in de 3de ronde veruit het hoogste aantal, net iets meer dan kleine mantelmeeuw en kauw.

De kleine mantelmeeuw verzekerde zich hiermee van een vaste plaats in de top-drie per ronde.

De zilvermeeuw daarentegen, in 2014 nog goed voor resp. de 2de, 4de en 3de plaats in de drie telronden kwam in 2019 niet verder meer dan een 5de in de eerste ronde, een 8ste in de tweede en een 7de in de derde.

De halsbandparkiet had zijn top in de derde ronde, evenals de Canadese gans.

Huiszwaluw

Het waterhoen werd vooral in de 1ste ronde gezien, de meeste spreeuwen werden in de 2de ronde geturfd. De groene specht daarentegen bijna uitsluitend in de 1ste. Van de nieuwe soorten werden de koperwiek en de grauwe gors in de 1ste ronde waargenomen, de Cetti's in zowel de 1ste als de 2de, de boomleeuwerik alleen in de 2de. Van de echte zomervogels bereikten de zwaluwen, zowel de boerenzwaluw als de huiszwaluw, hun piek in de 3de ronde. De nachtegaal liet zich vrijwel alleen in de eerste en de tweede ronde horen.

Tabel 3. Totaal aantal waargenomen exemplaren per telronde, 2019 (alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)

		Aantal exemplaren			Aantal PC-gebieden		
		telronde			telronde		
		1	2	3	1	2	3
1	Kauw	1639	1752	1121	63	64	44
2	Kleine Mantelmeeuw	1179	1124	1167	51	54	51
3	Halsbandparkiet	779	670	933	59	53	50
4	Houtduif	1194	991	760	65	62	57
5	Gierzwaluw	1	386	1215	1	32	46
6	Zilvermeeuw	874	662	639	56	51	52
7	Koolmees	994	790	182	63	61	46
8	Merel	808	900	515	64	62	55
9	Stadsduif	723	796	591	37	39	34
10	Canadese Gans	269	384	799	33	25	22
11	Zwarte Kraai	636	664	384	60	60	49
12	Nijlgans	402	368	531	51	49	35
13	Ekster	373	447	259	60	61	52
14	Wilde Eend	480	290	264	54	45	36
15	Meerkoet	420	405	407	55	52	51
16	Winterkoning	379	370	115	49	50	30
17	Spreeuw	114	367	35	23	23	5
18	Pimpelmees	353	232	98	52	43	24
19	Huismus	181	259	151	25	28	16
20	Tjiftjaf	251	190	92	48	45	29
21	Zwartkop	212	237	69	38	40	22
22	Roodborst	185	160	53	42	39	22
23	Heggenmus	161	115	22	44	36	11
24	Waterhoen	113	85	80	35	29	25
25	Vink	110	126	62	29	31	18
26	Scholekster	102	64	74	27	26	26
27	Zanglijster	87	93	69	26	28	22
28	Grote Bonte Specht	91	90	32	33	33	16
29	Grauwe Gans	128	79	18	9	6	2
30	Boerenzwaluw	12	30	113	3	7	10
31	Blauwe Reiger	80	61	67	36	29	29
32	Kokmeeuw	44	60	54	8	11	13
33	Turkse Tortel	84	56	28	21	22	12
34	Gaai	58	53	38	24	26	16
35	Fuut	72	44	55	16	15	16
36	Boomkruiper	72	65	25	23	18	12
37	Groenling	72	45	34	23	17	13
38	Soepeend	54	49	35	19	14	15
39	Putter	52	33	24	17	11	9
40	Staatmees	30	32	52	11	8	8
41	Knobbelzwaan	36	44	41	15	9	9
42	Aalscholver	58	19	18	24	10	10
43	Brandgans	67	5	34	1	1	2
44	Kuifeend	50	22	11	15	5	5
45	Soepgans	16	24	51	4	5	5
46	Krakeend	38	7	5	12	3	2
47	Fitis	30	11	4	10	7	3
48	Huiszwaluw	0	2	25	0	1	6
49	Nachtegaal	15	19	1	6	5	1
50	Kleine Karekiet	2	22	10	2	11	7
51	Boomklever	14	14	12	7	5	6
52	Groene Specht	15	3	14	11	3	9
53	Visdief	5	14	14	2	4	5
54	Holenduif	10	10	6	6	6	3
55	Fazant	15	10	4	7	5	2
56	Tuinfluit	8	15	3	3	7	2
57	Grasmus	5	10	4	1	6	2
58	Kievit	13	0	4	3	0	2
59	Buizerd	12	1	5	9	1	4
60	Stormmeeuw	12	3	3	3	2	2
61	Witte Kwikstaart	8	4	6	5	4	4
62	Goudhaan	7	11	4	3	2	2
63	Rietzanger	0	11	3	0	4	3
64	Ooievaar	2	7	7	2	7	5
65	Slechtvalk	3	7	4	2	4	3
66	Braamsluiper	6	6	0	6	2	0

4. Resultaten per PC-gebied (tabel 4a en 4b)

Sinds de start van het MUS-project in 2007 zijn nu 75 PC-gebieden van de in totaal 81 in aanmerking komende in ten minste één jaar geteld (ruim 92%). Hiervan werden in 2019 drie gebieden voor het eerst geteld, Transvaalkwartier noord en Moerwijk zuid in Den Haag en Steenvoorde noord in Rijswijk. Van de zes gebieden die nog nooit geteld zijn, ligt er één in het stadsdeel Centrum, één in Escamp en één in Leidschenveen, de andere 3 in het stadsdeel Laak. Dit zijn allemaal (sterk) verstedelijkte gebieden met weinig tot geen groen.

Twee gebieden werden in tegenstelling tot 2018 niet geteld, Leyenburg oost en Waldeck.

Gemiddeld werden er 335 exemplaren per PC-gebied waargenomen. Twaalf gebieden scoorden meer dan 25% boven het gemiddelde, waarvan zelfs negen 50% bovengemiddeld, terwijl 18 gebieden meer dan 25% onder dit gemiddelde zaten.

Van de acht PC-gebieden met meer dan 500 exemplaren werd de helft door ervaren tellers geteld.

De hoge aantallen zijn bijna allemaal toe te schrijven aan een soort die in grote aantallen werd gezien, maar juist bij drie van de vier gebieden van ervaren tellers gaat dit niet op. Moerwijk west had de meeste exemplaren (846) waarvoor maar liefst 225 nijlganzen verantwoordelijk waren. Centrum zuid (758) had 292 kauwen en Ypenburg bloemenwijk (618) 212 spreeuwen.

De laagste aantallen (<200) vinden we in Houtwijk (waar slechts één telling werd verricht), Bouwlust west, Scheveningen badplaats en Steenvoorde noord (waar een nieuwe teller dit gebied voor het eerst telde). In de regel werden aantallen in dezelfde grootteorde gemeld als in eerdere jaren. Er waren wel een paar opvallende uitzonderingen: Mariahoeve noord (<), Oud Scheveningen (<<), Belgisch Park (>) en Kerkehout in Wassenaar (>>), alle vier door nieuwe tellers.

In Leidschendam werden de hoogste aantallen gescoord in Prinsenhof (321), in Voorburg in Voorburg noord/'t Loo (405), in Rijswijk in Steenvoorde zuidoost (522) en in Wassenaar in Kerkehout (420).

Gemiddeld de meeste exemplaren werden geturfd in het stadsdeel Segbroek (461), gevolgd door Centrum (373). Gemiddeld de minste in Loosduinen (241) en Leidschendam (263).

Het gemiddeld aantal soorten per PC-gebied bedroeg, evenals in 2018, 32. In 2019 werd het hoogste aantal soorten waargenomen in Duttendel (61) en Plaspoelpolder in Rijswijk met 59 soorten, op afstand gevolgd door de Vogelwijk (48), de Put en Steenvoorde oost (beide in Rijswijk met 46 soorten). Al deze gebieden werden geteld door ervaren tellers.

Soortenarmst waren het Regentessekwartier (15), de wijk Centrum zelf en Transvaalkwartier noord (16), Willemspark, Bouwlust west en Bezuidenhout oost (alle drie 18), merendeel verstedelijkte wijken.

Den Haag als geheel zat met 29 soorten per gebied onder het gemiddelde, de randgemeenten juist erboven. Leidschendam scoorde gemiddeld 34, Wassenaar en Voorburg beide gemiddeld 36 en Rijswijk zelfs 39.

Het aantal PC-gebieden waarin de kauw de meest getelde soort is, is na een afname van 2016 in 25 gebieden tot 2018 in slechts 10 PC-gebieden weer toegenomen tot 17 gebieden. Hij is daarmee de soort die in de meeste gebieden het grootste aantal had. Bij de twee meeuwensoorten is ook hierbij de stijgende trend bij de kleine mantelmeeuw merkbaar. Het aantal PC-gebieden waar de kleine mantelmeeuw de meest getelde soort was, steeg van 7 in 2018 verder tot 10 in 2019. Zes van de 10 gebieden met de kleine mantelmeeuw als meest getelde soort lagen in de stadsdelen Escamp en Segbroek, maar in Leidschendam waren er ook 2 gebieden. De zilvermeeuw werd het meest geteld in 5 gebieden.

Doordat er in 2019 veel minder gierzwaluwen werden geteld, was deze soort in 2019 slechts in 7 gebieden de meest getelde soort (2018 in nog 15 gebieden). Hiervan waren er in het stadsdeel Segbroek 3 PC-gebieden en in Scheveningen één. De andere drie lagen in de randgemeenten.

Ook de Canadese gans was in 7 PC-gebieden de meest getelde soort. Deze lagen in Loosduinen, Leidschenveen/Ypenburg, Voorburg en Rijswijk. Er waren 12 soorten die in één tot 4 PC-gebieden het sterkst waren vertegenwoordigd. De meest opvallende waren de 67 brandganzen in Duttendel, de 68 boerenzwaluwen in Kerkehout (Wassenaar), de 19 tiftjaffen in Kijkduin en de 212 spreeuwen in Ypenburg bloemenwijk.

Canadese gans

Tabel 4a. Aantal soorten en exemplaren per PC-gebied

	Aantal soorten						Aantal exemplaren					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019
DEN HAAG												
Centrum												
Centrum	16	17	17	16	16	16	317	370	325	284	268	275
Centrum-zuid	-	-	21	20	20	22	-	-	642	484	482	758
Zeeheldenkwartier oost	24	22	28	22	30	27	140	249	268	167	352	239
Willemspark	21	24	23	20	18	18	219	299	314	249	252	286
Stationsbuurt	21	21	21	-	-	-	553	346	542	-	-	-
Zeeheldenkwartier west	19	11	19	20	23	25	357	105	321	398	401	336
Schilderswijk zuid	25	26	23	22	25	26	459	293	326	285	351	309
Schilderswijk noord	20	17	16	17	19	20	448	357	398	332	394	515
Transvaalkwartier noord	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	341
Archipelbuurt	33	32	27	27	29	31	347	409	299	329	324	296
Escamp												
Moerwijk noord/oost	29	30	33	-	27	26	432	420	388	-	332	371
Moerwijk zuid	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-	200
Moerwijk west	-	-	35	36	39	35	-	-	390	784	940	846
Bouwlust oost	31	32	31	31	39	31	399	479	542	397	396	328
Bouwlust west	30	22	18	-	22	18	256	158	166	-	244	191
Morgenstond west	28	27	35	30	-	-	502	340	540	530	-	-
Leyenburg oost	35	35	26	30	24	-	488	440	532	412	201	-
Leyenburg west	37	34	38	36	31	32	272	283	362	511	403	339
Wateringse Veld	31	36	34	37	35	39	-	244	229	230	210	292
Rustenburg	-	-	-	21	25	23	-	-	-	420	343	315
Haagse Hout												
Mariahoeve noord	33	39	33	37	-	33	445	497	515	448	-	226
Mariahoeve midden	27	29	27	29	31	28	248	264	218	234	260	269
Bezuidenhout oost	38	40	38	36	-	18	365	406	290	259	-	275
Marlot	-	34	21	27	27	30	-	240	136	185	152	227
Bezuidenhout midden/west	22	23	21	23	24	22	301	285	273	282	328	329
Benoordenhout	21	26	-	28	28	29	190	236	-	296	215	236
Duttendel	42	46	53	56	59	61	593	572	413	436	684	595
Laak												
Molenwijk	41	-	33	33	-	30	447	-	390	366	-	494
Laakkwartier oost	-	26	24	-	-	-	-	404	412	-	-	-
Leidschenveen-Ypenburg												
Leidschenveen	26	30	26	25	25	25	295	309	308	264	396	215
Leidschenveen Lanen	29	25	25	29	22	26	446	402	199	255	207	354
Ypenburg noord	52	58	38	52	37	42	618	646	807	542	342	298
Ypenburg Singels/Waterwijk	34	37	36	39	40	33	346	348	421	714	406	318
Ypenburg-bloemenwijk	-	-	-	-	43	42	-	-	-	-	374	618
Loosduinen												
Waldeck	20	-	35	32	36	-	135	-	580	472	717	-
Houtwijk	32	28	35	-	36	23	253	205	269	-	245	141
Kraayenstein	20	34	29	-	-	-	121	232	139	-	-	-
Kijkduin	31	33	32	35	33	32	236	289	299	310	272	203
Bohemien	32	34	33	30	22	29	359	380	384	405	183	378
Scheveningen												
Duinoord	48	45	-	-	34	44	434	382	-	-	215	297
Statenkwartier	-	-	21	21	17	20	-	-	270	289	245	326
Duindorp	21	-	26	27	29	31	187	-	223	282	344	365
Oud-Scheveningen	40	35	40	44	-	21	643	812	945	672	-	271
Scheveningen Badplaats	17	18	13	19	-	22	432	349	270	167	-	173
Belgisch Park	29	16	18	13	-	34	256	151	229	179	-	332
Segbroek												
Regentessekwartier	-	-	15	16	14	15	-	-	392	377	407	219
Valkenboskwartier zuid	-	-	23	22	22	26	-	-	316	281	322	252
Vruchtenbuurt	29	-	37	33	32	35	142	-	481	360	412	412
Bomenbuurt	40	40	45	48	44	43	550	617	553	602	551	546
Vogelwijk	52	55	62	49	45	48	781	660	680	738	613	574
WASSENAAR												
Deyleroord	28	33	23	42	44	39	466	315	203	442	388	331
Oostdorp	33	33	35	26	32	35	219	319	309	278	237	228
De Kievit e.o.	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	305
Nieuw Wassenaar	13	-	25	26	32	30	69	-	377	291	359	389
Kerkehout	23	23	20	29	-	40	151	136	93	204	-	420
LEIDSCHENDAM												
De Zijde	37	36	36	41	35	37	232	282	263	263	240	210
De Heuvel	-	36	32	33	37	35	-	378	378	355	344	260
Prinsenhof	30	27	32	29	36	33	383	392	302	257	383	321
Raadhuiskwartier	28	25	26	29	23	29	389	334	295	322	310	258
De Rietvink	50	56	46	50	50	35	440	540	440	533	395	266
VOORBURG												
Voorburg oost	39	37	-	33	36	35	305	314	-	254	266	247
Essesteijn/Damsigt	34	42	44	44	44	43	426	523	476	490	266	318
Voorburg noord/'t Loo	35	39	39	36	38	40	501	448	364	415	550	405
Voorburg oud	24	24	23	34	33	34	320	370	256	420	295	230
Voorburg west	29	33	28	29	29	28	202	248	199	197	203	228
RIJSWIJK												
Cromwijk/Leeuwendaal	-	34	35	-	30	28	-	503	295	-	293	262
Te Werve	-	32	33	31	27	37	-	381	293	346	205	398
De Put e.o.	46	41	48	47	48	46	658	539	605	494	414	435
Steenvoorde Noord	-	-	-	-	-	22	-	-	-	-	-	176
De Strijp	32	-	33	32	34	36	278	-	353	412	376	392
Steenvoorde zuidwest	38	43	39	36	42	38	287	269	256	250	220	244
Steenvoorde zuidoost	-	-	-	-	35	46	-	-	-	-	372	522
Plaspolder	50	47	57	58	55	59	557	411	586	517	516	435

Tabel 4b. Aantal vogels en meest getelde soort per PC-gebied, 2019

	Aantal soorten	Aantal exemplaren	Meest getelde soort	
			naam	aantal
DEN HAAG				
Centrum				
Centrum	16	275	Stadsduif	97
Centrum zuid	22	758	Kauw	292
Zeeheldenkwartier oost	27	239	Zilvermeeuw	51
Willemspark	18	286	Halsbandparkiet	90
Zeeheldenkwartier west	25	336	Kauw	48
Schilderswijk zuid	26	309	Zilvermeeuw	36
Schilderswijk noord	20	515	Halsbandparkiet	143
Transvaalkwartier noord	16	341	Halsbandparkiet	72
Archipelbuurt	31	296	Nijlgans	36
Escamp				
Moerwijk noord/oost	26	371	Kleine Mantelmeeuw	76
Moerwijk zuid	27	200	Kauw	40
Moerwijk west	35	846	Nijlgans	225
Bouwlust oost	31	328	Kleine Mantelmeeuw	61
Bouwlust west	18	191	Nijlgans	30
Leyenburg west	32	339	Stadsduif	74
Wateringse Veld	39	292	Kleine Mantelmeeuw	33
Rustenburg	23	315	Kleine Mantelmeeuw	53
Haagse Hout				
Mariahoeve noord	33	226	Kauw	32
Mariahoeve midden	28	269	Kleine Mantelmeeuw	30
Bezuidenhout oost	18	275	Zilvermeeuw	55
Marlot	30	227	Zilvermeeuw	31
Bezuidenhout midden/west	22	329	Houtduif	40
Benoordenhout	29	236	Houtduif	28
Duttendel	61	595	Brandgans	67
Laak				
Molenwijk	30	494	Kauw	195
Leidschenveen-Ypenburg				
Leidschenveen	25	215	Canadese Gans	65
Leidschenveen Lanen	26	354	Kauw	112
Ypenburg noord	42	298	Grauwe Gans	32
Ypenburg Singels/Waterwijk	33	318	Canadese Gans	53
Ypenburg-bloemenwijk	42	618	Spreeuw	212
Loosduinen				
Houtwijk	23	141	Kauw	20
Kijkduin	32	203	Tjiftjaf	19
Bohemien	29	378	Canadese Gans	93
Scheveningen				
Duinoord	44	297	Kauw	22
Statenkwartier	20	326	Gierzwaluw	113
Duindorp	31	365	Zilvermeeuw	96
Oud-Scheveningen	21	271	Kleine Mantelmeeuw	76
Scheveningen Badplaats	22	173	Huisms	44
Belgisch Park	34	332	Kauw	60
Segbroek				
Regentessekwartier	15	219	Kleine Mantelmeeuw	41
Valkenboskwartier zuid	26	252	Kleine Mantelmeeuw	41
Vruchtenbuurt	35	412	Gierzwaluw	144
Bomenbuurt	43	546	Gierzwaluw	118
Vogelwijk	48	574	Gierzwaluw	70
WASSENAAR				
Deyleroord	39	331	Gierzwaluw	58
Oostdorp	35	228	Kauw	48
De Kievit e.o.	36	305	Merel	46
Nieuw Wassenaar	30	389	Koolmees	54
Kerkehout	40	420	Boerenzwaluw	68
LEIDSCHENDAM				
De Zijde	37	210	Kleine Mantelmeeuw	20
De Heuvel	35	260	Kauw	35
Prinsenhof	33	321	Kleine Mantelmeeuw	32
Raadhuiskwartier	29	258	Kauw	49
De Rietvink	35	266	Gierzwaluw	68
VOORBURG				
Voorburg Oost	35	247	Kauw	38
Essesteijn/Damsigt	43	318	Canadese Gans	32
Voorburg noord/'t Loo	40	405	Kauw	46
Voorburg oud	34	230	Gierzwaluw	70
Voorburg west	28	228	Canadese Gans	37
RIJSWIJK				
Cromwijk/Leeuwendaal	28	262	Houtduif	35
Te Werve	37	398	Kauw	56
De Put e.o.	46	435	Canadese Gans	80
Steenvoorde noord	22	176	Merel	29
De Strijp	36	392	Kauw	55
Steenvoorde zuidwest	38	244	Halsbandparkiet	43
Steenvoorde zuidoost	46	522	Kauw	148
Plaspoelpolder	59	435	Canadese Gans	62

5. Resultaten per soortgroep (tabel 5a, 5b en 5c)

a. watervogels

In 2019 werden er in totaal 3.910 exemplaren van 21 verschillende soorten watervogels waargenomen, twee soorten minder dan in 2018. In 2019 betroffen het 13 wilde soorten, 6 exoten, soepeend en soepgans; grauwe gans en brandgans zijn in de Haagse regio uitsluitend uitgezette of verwilderde exemplaren en kunnen hier ook tot exoten worden gerekend.

De grote zilverreiger, die nieuw was in 2018 werd ook in 2019 gezien.

De 'wilde' soorten waren goed voor ca. 46% van het totaal aan watervogels. Hiervan bestond 64% uit wilde eend en meerkoet, van de exoten bestond 83% uit Canadese ganzen en nijlganzen. Deze twee laatste zijn ook de meest waargenomen watervogelsoorten op plaats 3 en 4 gevolgd door wilde eend en meerkoet. Samen maken deze 4 soorten ca. 74% van het totaal aan watervogels uit.

In alle drie de telronden vormt het aantal Canadese ganzen 35 tot 50% van het landelijke totaal. De verspreidingskaartjes van Sovon geven aan dat de Haagse regio veruit de grootste concentratie aan deze ganzen van heel Nederland heeft. Kleinere zitten langs de IJssel en in Groningen. Landelijk staat hij in 2019 op de 27ste plaats, in de Haagse regio op de 10de.

De Canadese gans was ook de meest getelde soort in 7 PC-gebieden; deze lagen vooral in de periferie van de regio, te weten Leidschenveen/Ypenburg, Voorburg en Rijswijk, waar het gaat om groepen van 50 tot meer dan 100 exemplaren.

In Moerwijk west zaten de meeste nijlganzen, 225 stuks, maar ook in de Archipelbuurt en Bouwlust west was hij de meest getelde soort. Hij staat op de 12de plaats van meest waargenomen soorten (landelijk slechts op plaats 31).

De Haagse regio was ook goed voor vrijwel alle waarnemingen landelijk in MUS van tafeleend en Carolina-eend.

Brandgans

De grauwe gans nam qua exemplaren per PC-gebied weliswaar iets toe, maar het aantal maakt toch maar een bescheiden deel uit van het landelijke totaal in MUS (1 tot 4% in elk van de telronden). Van het totaal aantal zat ongeveer een kwart in Ypenburg noord, het enige gebied waar hij de meest getelde soort was.

Ook de 'wilde' soorten onder de watervogels doen het goed in de Haagse regio. Toch namen de aantallen per PC-gebied van de twee meest algemene, wilde eend en meerkoet, af. Nog nooit werden er de laatste jaren van deze soorten zo weinig per PC-gebied geteld.

De kraakeend viel na het herstel in 2018 toch weer terug. De hoge aantallen per PC-gebied in 2016 en 2018 werden bij lange na niet gehaald.

Er werden ook opvallend weinig aalscholvers (2,2 per gebied tegen 3,3 in 2018) en blauwe reigers (2,5 tegen 3,1 in 2018) geturfd.

Watervogels maken al jaren 16 of 17% van het totaal aantal exemplaren in MUS uit. De stadsdelen Scheveningen en Segbroek zijn het armst aan watervogels (ca. 5%). De stadsdelen Escamp en Leidschenveen/Ypenburg zijn veruit het rijkst aan watervogels (31%) door de aanwezigheid van de Canadese ganzen en nijlganzen. Dit jaar sprong ook stadsdeel Loosduinen (32%) eruit door een groep van 93 Canadese ganzen in Bohemen. Van de randgemeenten is Rijswijk het rijkst aan watervogels (27%) en Wassenaar het armst (9%).

In watervogelrijke PC-gebieden zoals Moerwijk west, Wateringse Veld, Bohemen, Leidschenveen en het Rijswijkse gebied Steenvoorde zuidoost maakten watervogels 40 tot 50% van het totaal aantal in MUS getelde vogels uit. In Scheveningen badplaats en Regentessekwartier werden in het geheel geen watervogels geteld.

b. zangvogels

In 2019 zijn er 5.015 exemplaren aan zangvogels (excl. kraaiachtigen en gebouwbroeders) in MUS waargenomen van 39 soorten. Hierbij zij wel aangetekend dat er van 8 soorten maar één exemplaar werd gezien. Dat zijn er twee meer dan in 2018. Vier soorten waren geheel nieuw in de Haagse MUS-tellingen, waaronder een boomleeuwerik in De Kievit (Wassenaar, gezien door een nieuwe en ervaren teller aldaar), een Cetti's zanger in de Vogelwijk en een late koperwiek in de Bomenbuurt. Maar de meest bijzondere was een grauwe gors in de Plaspoelpolder te Rijswijk, wat het enige exemplaar was dat in 2019 landelijk in MUS werd gezien.

Per PC-gebied waren het er 74,8, een daling ten opzichte van 2018 (79,4). Dit is vooral te wijten aan de sterke achteruitgang van de merel van 18,6 in 2018 naar 15,4 in 2019. Hij is daardoor door de koolmees

Merel

verdreven van zijn 1ste plaats als meest waargenomen zangvogel in 2019 naar de 2de plaats. De oorzaak van deze achteruitgang is onbekend; het is onwaarschijnlijk dat in de Haagse regio het optreden van het Usutu-virus hierbij een rol speelt.

Koolmees (1.065) en merel (1.016) maakten 41,5% van het totaal uit. Beide soorten werden slechts in één PC-gebied gemist. Het zijn de enige twee zangvogels in de top-10 van meest getelde soorten in de Haagse regio op respectievelijk de 7de en 8ste plaats (landelijk 5de en 4de). Winterkoning en pimpelmees bezetten op afstand plaats 3 en 4 met resp. 448 en 404 exemplaren. De winterkoning heeft kennelijk wat te lijden gehad van de koude winter en nam iets af in aantal. Ook de pimpelmees nam iets af.

De meeste soorten waarvan er ten minste 100 exemplaren werden gezien, namen in aantal toe. Alleen heggenmus en vink namen iets af. De vink zit daardoor nog steeds onder het landelijke gemiddelde, evenals ringmus, groenling en kneu. Soorten waarvan er meer dan gemiddeld in de Haagse regio werden gezien zijn onder andere nachtegaal, staartmees en goudhaan. Opvallend was de waarneming van een groep van 68 boerenzwaluwen in Kerkehout (Wassenaar) waardoor hij op de ranglijst van meest waargenomen soorten van de 44ste plaats in 2018 steeg tot de 30ste in 2019.

In totaal maken zangvogels jaarlijks zo'n 22% van het totaal aantal uit. De randgemeenten waren allemaal een flink stuk rijker aan zangvogels dan Den Haag zelf. Wassenaar spande de kroon waar het percentage

zangvogels 46% van het totaal bedroeg (Den Haag maar 17%). Vooral de PC-gebieden De Kievit en Nieuw Wassenaar scoorden hier hoog. Ook de Prinsenhof in Leidschendam en Steenvoorde Noord in Rijswijk scoorden meer dan 40%.

In Den Haag waren de stadsdelen Haagse Hout en Loosduinen het rijkst aan zangvogels, de stadsdelen Centrum en Escamp het armst.

Kijkduin en Duinoord waren in Den Haag de enige PC-gebieden met meer dan 40% aan zangvogels.

In het stadsdeel Centrum lagen de drie wijken die het armst waren aan zangvogels, namelijk PC-gebied Centrum zelf, Willemspark en Schilderswijk noord. Alle 7 aan zangvogels armste wijken waren sterk verstedelijkte wijken met weinig tot geen groen.

De wijk die het rijkst was aan soorten zangvogels was Duttendel waar er 22 van werden gezien, gevolgd door de Vogelwijk en de Plaspoelpolder in Rijswijk beide met 19 soorten. Soortenarmst was het PC-gebied Centrum dat het met alleen een paar merels moest doen, terwijl in Willemspark en Bouwlust west alleen merels en koolmezen werden gezien.

c. kraaiachtigen

Voor het MUS-project gaat het in de Haagse regio om 4 soorten: gaai, ekster, zwarte kraai en kauw. De roek en de raaf, die wel landelijk in MUS worden gezien, ontbreken in de Haagse regio. De raaf wordt wel steeds vaker vlakbij de Haagse regio gezien.

In totaal gaat het om 4.175 exemplaren, een toename ten opzichte van 2018 met 23%. Deze toename kan geheel worden toegeschreven aan de kauw die zich voor een belangrijk deel hersteld heeft van de dip in 2018. De zwarte kraai en de gaai namen daarentegen licht af, terwijl de ekster gelijk bleef met het aantal exemplaren per PC-gebied. Het aandeel van deze groep in het totaal nam hierdoor toe van 17% in 2018 tot 19% in 2019.

Het aantal PC-gebieden waar de kauw de meest getelde soort was, steeg weer van 10 in 2018 tot 17 in 2019.

Er werden ook meer grote groepen waargenomen van >100 exemplaren. Er was één groep van meer dan 200 exemplaren: 292 kauwen in Centrum zuid. Groepen van meer dan 100 exemplaren werden gezien in de Molenwijk, Leidschenveen lanen en in Steenvoorde zuidoost (Rijswijk).

De kauw en de ekster werden slechts in één gebied gemist, de zwarte kraai in drie.

Het aantal zwarte kraaien per PC-gebied had in 2017 een piek, viel in 2018 weer terug en in 2019 nog verder en bereikte het laagste niveau sinds 2014 met 12,9 exemplaren per PC-gebied. Hiermee duikelde hij net buiten de top-10 (11de) tegen de 8ste landelijk. De ekster bleef stabiel met jaarlijks ca. 9,0 per gebied. Wel is de Haagse regio iets rijker aan zwarte kraaien

Tabel 5a. Percentage soortgroepen Den Haag per PC-gebied, 2019

		Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbreeders ¹⁾	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	Totaal	%								
DEN HAAG	15178	17	17	18	16	12	10	7	2	100
Centrum	3356	9	9	20	20	20	7	15	0	100
Centrum	275	4	1	12	9	37	12	26	0	100
Centrum zuid	758	3	5	40	19	20	4	9	0	100
Zeeheldenkwartier oost	239	16	23	10	27	11	2	10	0	100
Willemspark	286	14	1	4	2	30	16	32	0	100
Zeeheldenkwartier west	336	4	22	20	19	20	9	5	1	100
Schilderswijk zuid	309	26	13	14	12	15	14	6	1	100
Schilderswijk noord	516	4	2	20	29	16	1	28	0	100
Transvaalkwartier noord	341	2	5	8	34	24	7	21	0	100
Archipelbuurt	296	20	22	22	19	9	5	1	1	100
Escamp	2882	31	13	16	17	11	3	7	2	100
Moerwijk noord/oost	371	32	17	8	21	8	1	13	0	100
Moerwijk zuid	200	8	20	27	22	14	0	7	5	100
Moerwijk west	846	50	11	14	10	3	1	9	1	100
Bouwlust oost	328	31	22	11	21	7	0	3	4	100
Bouwlust west	191	37	4	23	18	18	0	0	0	100
Leyenburg west	339	8	10	32	17	25	4	3	1	100
Wateringse Veld	292	40	16	7	16	9	3	5	2	100
Rustenburg	315	7	7	16	29	19	14	7	1	100
Haagse Hout	2158	15	28	15	15	14	5	6	2	100
Mariahoeve noord	226	10	33	23	15	12	1	6	0	100
Mariahoeve midden	269	21	21	21	11	14	0	8	3	100
Bezuidenhout oost	275	4	20	13	20	12	17	13	0	100
Marlot	227	27	33	11	18	7	0	2	3	100
Bezuidenhout midden/west	329	11	19	18	19	20	6	7	0	100
Benoordenhout	236	8	31	18	8	14	9	10	3	100
Duttendel	595	11	25	8	27	3	9	13	2	100
Laak	494	16	5	43	12	14	3	4	3	100
Molenwijk	494	16	5	43	12	14	3	4	3	100
Leidschenveen-Ypenburg	1803	31	15	18	7	5	18	3	3	100
Leidschenveen	215	51	7	10	2	7	15	2	6	100
Leidschenveen Lanen	354	27	3	39	16	2	11	2	1	100
Ypenburg noord	298	27	36	11	8	6	7	2	3	100
Ypenburg Singels/Waterwijk	318	38	13	18	12	4	7	6	2	100
Ypenburg-bloemenwijk	618	26	15	13	1	5	35	3	3	100
Loosduinen	723	32	28	19	5	9	4	2	2	100
Houtwijk	141	34	21	28	0	12	1	4	1	100
Kijkduin	203	13	48	15	5	9	6	2	2	100
Bohemien	379	41	20	17	6	8	4	2	2	100
Scheveningen	1764	5	19	17	24	10	20	2	3	100
Duinoord	297	13	41	15	6	12	3	3	6	100
Statenkwartier	326	2	16	14	16	12	35	4	1	100
Duindorp	365	4	5	12	48	7	16	1	6	100
Oud-Scheveningen	271	5	12	22	28	8	23	0	0	100
Scheveningen Badplaats	173	0	14	16	9	17	42	1	1	100
Belgisch Park	332	3	26	24	24	9	11	1	2	100
Segbroek	2003	5	23	15	17	9	26	4	2	100
Regentessekwartier	219	0	11	10	29	13	31	5	0	100
Valkenboskwartier zuid	252	3	11	16	17	11	36	6	1	100
Vruchtenbuurt	412	4	19	18	18	8	26	5	1	100
Bomenbuurt	546	9	31	15	16	7	13	6	3	100
Vogelwijk	574	6	31	14	11	6	28	2	2	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en

Tabel 5b. Percentage soortgroepen rand(deel)gemeenten per PC-gebied, 2019

		Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders ¹⁾	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
Totaal		%								
WASSENAAR	1673	9	46	17	4	10	10	2	4	100
Deyleroord	331	11	31	15	9	9	21	2	3	100
Oostdorp	228	2	25	27	10	15	16	1	4	100
De Kievit e.o.	305	2	69	13	2	7	2	1	4	100
Nieuw Wassenaar	389	15	52	17	2	4	6	1	4	100
Kerkehout	420	10	47	14	1	15	6	3	4	100
LEIDSCHEMENDAM	1315	11	34	20	11	9	9	5	2	100
De Zijde	210	21	35	16	16	8	2	1	0	100
De Heuvel	260	17	26	23	17	9	0	6	2	100
Prinsenhof	321	6	42	18	15	7	4	4	3	100
Raadhuiskwartier	258	7	28	26	2	17	9	8	4	100
De Rietvink	266	7	35	15	5	5	27	5	1	100
VOORBURG	1428	19	26	19	8	11	10	5	2	100
Voorburg oost	247	7	24	23	10	19	6	10	2	100
Essesteijn/Damsigt	318	26	31	17	9	9	2	3	3	100
Voorburg noord/'t Loo	405	22	27	19	7	9	11	3	2	100
Voorburg oud	230	8	22	16	8	10	31	4	0	100
Voorburg west	228	25	24	23	7	11	1	8	1	100
RIJSWIJK	2863	27	28	20	6	7	3	5	3	100
Cromwijk/Leeuwendael	262	9	35	16	9	16	4	10	1	100
Te Werve	398	19	20	23	14	8	12	3	1	100
De Put e.o.	435	39	34	10	3	6	1	4	3	100
Steenvoorde noord	176	23	44	20	6	5	2	0	0	100
De Strijp	392	13	31	22	6	10	5	9	4	100
Steenvoorde zuidwest	244	18	27	16	7	8	2	18	4	100
Steenvoorde zuidoost	522	40	12	33	6	4	0	2	2	100
Plaspoelpolder	435	38	34	14	3	5	1	0	6	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

maar duidelijk armer aan eksters in MUS dan landelijk. Landelijk staat de ekster op de 7de plaats, in onze regio komt hij niet verder dan de 13de plaats in 2019. Rijswijk, Escamp en Segbroek nemen ca. 43% van alle zwarte kraaien voor hun rekening. Eksters zitten vooral in het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg, in Leidschendam en in Rijswijk (samen goed voor 38% van alle eksters).

Het aantal gaaien in 2019 bedroeg 100. Wel is zijn voorkomen in de Haagse MUS-tellingen heel constant. Al jaren wordt hij in 60 tot 70% van de PC-gebieden gezien, bedraagt het aantal per gebied ca. 2,8 en staat hij op de 30ste tot 34ste plaats qua algemeenheid. De meeste gaaien werden geturfd in het stadsdeel Haagse Hout: in 6 van de 7 wijken samen 22 exemplaren. Rijswijk en het stadsdeel Segbroek volgden met 17 stuks. De hoeveelheid groen in de wijk is van belang voor het voorkomen van gaaien. Van de 7 wijken met de meeste gaaien waren er 4 met veel groen, 2 met weinig groen en slechts één sterk verstedelijkte wijk. In tweederde van de wijken met veel groen werd hij waargenomen, maar in slechts een kwart van de sterk verstedelijkte wijken.

Kauw

Het percentage kraaiachtigen was in alle stadsdelen en randgemeenten ongeveer gelijk en varieerde van 15 tot 20%. Door de grote groep kauwen bestond in het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg veruit het grootste deel van de getelde vogels uit kraaiachtigen, nl. 28%. Voor het overige waren de verschillen per stadsdeel en PC-gebied niet zo groot. Grote uitschieters naar boven waren de wijken waarin grote groepen kauwen waren geteld. Willemspark (4%) en Wateringse Veld (7%) waren het armst aan kraaiachtigen.

d. meeuwen

In 2019 zette de achteruitgang van de zilvermeeuw verder door. Het aantal per PC-gebied daalde nl. van 28,1 in 2016 via 23,3 in 2017, 20,0 in 2018 naar 18,4 in 2019. En op de lijst met meest waargenomen soorten daalde hij van de 2de plaats in 2016 naar de 6de in 2019. Het aantal kleine mantelmeeuwen groeide van 1.587 in 2018 tot 1.657 in 2019. Toch nam het gemiddelde per PC-gebied af van 32,4 in 2018 naar 26,7 in 2019. Daaraan ligt een statistische oorzaak ten grondslag: er kwamen 11 nieuwe PC-gebieden bij en die telden gemiddeld slechts 23,7 exemplaren per gebied; het waren dus merendeels gebieden die arm aan kleine mantelmeeuwen waren. Daarnaast werden in de twee gebieden die in 2018 de hoogste aantallen hadden (samen 285) in 2019 maar 100 exemplaren gezien. Op de ranglijst van meest waargenomen soorten nestelde hij zich in 2019 na de kauw op een tweede plaats. Het stadsdeel Centrum heeft absoluut gezien de meeste meeuwen, gevolgd door Escamp en Scheveningen. Het laatste stadsdeel vooral door het hoge aantal meeuwen dat in Duinoord werd vastgesteld, 179, het hoogste aantal per wijk. Leidschenveen/Ypenburg en Loosduinen zijn relatief arm aan meeuwen. Ook de randgemeenten zijn relatief arm aan meeuwen. Werden er in Den Haag in 55% van de PC-gebieden meer dan 50 meeuwen geteld, in de randgemeenten bedroeg dit maar 9%.

Meeuwen maakten 13% van alle getelde vogels in 2019 uit, variërend van 24% in Scheveningen tot slechts 4% in Wassenaar.

In alle stadsdelen en randgemeenten met een flink aantal meeuwen heeft de kleine mantelmeeuw in 2019 de overhand gekregen op de zilvermeeuw. Alleen in het stadsdeel Haagse Hout waren er meer zilvermeeuwen. Het aantal PC-gebieden waar de kleine mantelmeeuw de meest getelde soort was, nam verder toe van 7 in 2018 tot 10 in 2019. Vier hiervan lagen in Escamp. Opvallend was dat ook het aantal waarin de Zilvermeeuw de meest getelde soort was, toenam van 3 in 2018 tot 5 in 2019; 2 in stadsdeel Centrum en 2 in Haagse Hout.

De aantallen hebben ook een grote impact op de landelijke totalen van beide soorten: kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw maakten per telronde 35 tot 40% van het landelijk totaal in MUS uit.

Van de kokmeeuw werden in 2019 iets meer exemplaren per PC-gebied gezien (5,3) dan in de drie jaren hiervoor, maar altijd nog beduidend minder dan in 2014 en 2015. De meeste werden in Duindorp en Duinoord gezien, samen goed voor 42% van het totaal aan kokmeeuwen. Overigens is de Haagse regio arm aan kokmeeuwen vergeleken met de landelijke cijfers.

Kleine mantelmeeuw

Op de ranglijst van meest geziene soorten staat hij bijvoorbeeld voor onze regio op 32ste plaats tegen de 20ste landelijk.

Stormmeeuwen worden misschien niet altijd herkend. Ze werden slechts in drie PC-gebieden opgemerkt, 2 in Haagse Hout en de 3de was Deijlroord (Wassenaar) waar er, evenals in 2018, 8 werden geturfd.

e. duiven

De 4 duivensoorten waar het hier om gaat, te weten houtduif, holenduif, Turkse tortel en stadsduif, nemen al sinds 2013 voor het 6de opeenvolgende jaar samen precies 11% van het totaal aantal vogels voor hun rekening.

De houtduif is goed voor 56% hiervan, de stadsduif 39%, de Turkse tortel 4,4% en de holenduif moet het met minder dan 1% doen.

Het aantal houtduiven per PC-gebied schommelt al jaren rond de 22 exemplaren. In 2019 werd hij in alle PC-gebieden op één na vastgesteld en staat hij op de 4de plaats van de lijst met meest waargenomen soorten. De meeste houtduiven werden in de Wassenaarse wijk Kerkehout (65) en in Duttendel (59) geteld. In Bezuidenhout midden/west, het Benoordenhout en de Rijswijkse wijk Cromwijk/Leeuwendaal was het de meest getelde soort.

De stadsduif had een duidelijke piek in 2016 qua aantal per PC-gebied (31,3) maar viel daarna verder terug tot het gemiddelde niveau van rond de 22 exemplaren per gebied. Hij werd in 2019 in 68,7% van de PC-gebieden

gezien. Vanzelfsprekend staat hij op de ranglijst van meest getelde soorten in de Haagse regio vele plaatsen hoger dan landelijk (9de in plaats van 18de). In elke telronde maakt hij dan ook 25 tot 30% van het landelijk totaal uit. In tegenstelling tot 2018 was hij nog maar in twee gebieden de meest getelde soort, één in het stadsdeel Centrum en één in Escamp. De drie gebieden met de meeste stadsduiven (waarvan één met meer dan 100 exemplaren) lagen alle in het stadsdeel Centrum.

De Turkse tortel, die sinds 2014 jaarlijks een lichte stijging vertoonde van 3,6 tot 4,4 exemplaren per gebied in 2018, viel in 2019 weer terug naar het gemiddelde niveau van 3,7 per gebied. Hij blijft daarmee sterk achter bij het landelijk beeld (slechts 33ste op de lijst van meest waargenomen soorten tegen landelijk 10de). In de randgemeenten ligt ruim 50% van de PC-gebieden waar hij is gezien. Hier werd dan ook 60% van alle Turkse tortels in de Haagse regio gezien met als toppers Rijswijk met 25 en Wassenaar met 19 exemplaren. In Den Haag werd hij alleen in de stadsdelen Haagse Hout, Segbroek en Leidschenveen/Ypenburg in aantallen van enige betekenis vastgesteld; in de stadsdelen Loosduinen en Laak zelfs helemaal niet.

Er werden 21 holenduiven in 11 PC-gebieden waargenomen. Het aantal per PC-gebied is al jaren constant, gemiddeld jaarlijks zo'n 2,0 per gebied.

Stadsduif

In het stadsdeel Centrum lag het percentage duiven met 20% veel hoger dan het gemiddelde voor de Haagse regio. Dit komt vooral door de aanwezige stadsduiven. Met name in de PC-gebieden Centrum zelf en Willemspark lag het percentage met resp. 37 en 30 ver boven het gemiddelde. Leidschenveen/Ypenburg was het armst aan duiven met slechts 5% van het totaal. Van de randgemeenten scoorden Voorburg en Rijswijk ook laag met resp. 9 en 7%.

Tabel 5c. Percentage soortgroepen totaal

		Water- vogels	Zang- vogels	Kraai- achtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouw- broeders ¹⁾	Halsband- par-kiet	Overige soorten	Totaal
Totaal		%								
DEN HAAG										
2015	13480	15	19	19	18	12	11	5	2	100
2016	16986	14	17	22	18	12	9	6	1	100
2017	15234	15	19	17	16	13	12	6	1	100
2018	13776	17	19	17	16	12	12	6	1	100
2019	15178	17	17	18	16	12	10	7	2	100
Centrum										
2015	2423	9	11	19	17	22	11	12	1	100
2016	3434	8	9	23	20	21	11	9	0	100
2017	2532	8	12	13	19	25	10	12	0	100
2018	2825	10	11	13	19	23	11	14	0	100
2019	3356	9	9	20	20	20	7	15	0	100
Escamp										
2015	2365	21	17	18	26	9	3	5	1	100
2016	3148	20	18	17	19	11	7	7	2	100
2017	3282	19	16	18	19	11	8	8	1	100
2018	3064	30	14	14	19	10	6	5	1	100
2019	2882	31	13	16	17	11	3	7	2	100
Haagse Hout										
2015	2501	14	26	18	14	10	14	3	2	100
2016	1844	14	28	23	13	9	6	6	2	100
2017	2141	12	28	22	12	10	10	5	2	100
2018	1635	12	29	14	20	9	6	8	2	100
2019	2158	15	28	15	15	14	5	6	2	100
Laak										
2015	404	4	15	15	27	14	19	5	1	100
2016	802	9	10	16	32	14	8	10	1	100
2017	368	17	12	20	10	10	5	25	1	100
2018	.	.	.	.	.	.	.	.	.	100
2019	494	16	5	43	12	14	3	4	3	100
Leidschenveen/Ypenburg										
2015	1703	30	14	19	12	5	13	3	3	100
2016	1735	36	12	32	8	3	6	2	2	100
2017	1775	36	13	12	7	4	23	2	3	100
2018	1726	31	17	28	7	6	6	2	2	100
2019	1803	31	15	18	7	5	18	3	3	100
Loosduinen										
2015	1107	21	27	20	15	9	3	2	2	100
2016	1670	19	30	21	9	9	6	3	2	100
2017	1187	24	29	21	4	9	7	4	1	100
2018	1417	19	26	21	4	11	14	3	2	100
2019	723	32	28	19	5	9	4	2	2	100
Scheveningen										
2015	1693	9	13	20	27	12	17	1	1	100
2016	1937	5	10	28	31	10	15	1	1	100
2017	1588	6	14	18	29	13	18	1	2	100
2018	806	4	24	15	29	11	13	2	2	100
2019	1764	5	19	17	24	10	20	2	3	100
Segbroek										
2015	1277	9	31	21	9	9	13	5	3	100
2016	2417	6	22	21	17	13	13	6	2	100
2017	2361	7	26	18	17	11	15	4	2	100
2018	2303	5	23	15	17	9	26	4	2	100
2019	2003	5	23	15	17	9	26	4	2	100
WASSENAAR										
2015	769	12	31	30	2	13	6	3	3	100
2016	982	9	32	23	10	13	10	2	2	100
2017	1218	7	33	35	5	9	4	4	4	100
2018	984	9	36	15	8	12	14	3	3	100
2019	1673	9	46	17	4	10	10	2	4	100
LEIDSCHENDAM										
2015	1924	11	33	20	10	8	12	4	2	100
2016	1679	12	32	24	9	9	9	3	2	100
2017	1730	14	27	20	10	10	13	4	3	100
2018	1668	14	32	17	11	8	12	3	2	100
2019	1315	11	34	20	11	9	9	5	2	100
VOORBURG										
2015	1904	15	28	20	5	9	14	7	1	100
2016	1296	20	31	19	5	9	7	6	2	100
2017	1776	19	27	19	4	8	17	5	1	100
2018	1580	13	27	21	5	9	19	5	1	100
2019	1428	19	26	19	8	11	10	5	2	100
RIJSWIJK										
2015	2100	23	25	17	11	7	11	5	2	100
2016	2382	27	30	18	5	9	4	4	3	100
2017	2020	27	27	20	4	8	4	5	4	100
2018	2395	28	30	15	7	8	5	5	3	100
2019	2863	27	28	20	6	7	3	5	3	100
TOTAAL										
2015	19815	16	21	20	15	11	11	5	2	100
2016	23325	16	21	22	15	11	9	5	2	100
2017	21978	16	22	19	13	11	12	6	2	100
2018	20403	17	23	17	14	11	11	6	2	100
2019	22458	17	22	19	13	11	9	6	2	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

f. gebouwbroeders

De gebouwbroeders betreffen 4 soorten, gierzwaluw, zwarte roodstaart, huismus en spreeuw. In totaal werden er in 2019 maar 2.088 opgegeven tegen 2.346 in 2018. Dat komt alleen door een enorme daling van het aantal waargenomen gierzwaluwen. Nu was 2018 wel een absoluut topjaar voor de gierzwaluw met 38,6 exemplaren per PC-gebied. Dat gold ook landelijk in MUS. De 25,9 exemplaren per gebied in 2019 betekende een achteruitgang van 33%. Ook landelijk ging hij sterk achteruit met ca. 25%. De vermoedelijke verklaring is dat er in 2019 veel minder niet-broedvogels rondvlogen die zich vaak manifesteren in opvallende grote groepen. Werden er in 2018 14 groepen van meer dan 50 vogels gezien, in 2019 was dat nog maar 7. In 20 PC-gebieden werden er minder gierzwaluwen gezien, in 12 hiervan zelfs veel minder. In 6 gebieden werden er meer gezien, in 2 hiervan veel meer. Het lijkt er niet op, ook landelijk niet, dat het aantal broedvogels significant lager is. Hij zakte wel op de lijst van meest waargenomen soorten in de Haagse regio van de 2de plaats in 2018 naar de 5de in 2019. Het percentage PC-gebieden waar hij werd vastgesteld daalde van 82,8 naar 76,1. Ook het aantal PC-gebieden waar hij de meest getelde soort is daalde sterk naar 7 (in 2018 nog in 15). Vooral in het stadsdeel Segbroek deed hij het nog goed; in 3 van de 5 PC-gebieden daar werd hij het meest geteld. Er werden in dat stadsdeel 406 gierzwaluwen geteld, gevolgd door Scheveningen met 207 en het stadsdeel Centrum met 171. Loosduinen en Leidschenveen/Ypenburg zijn uitgesproken arm aan gierzwaluwen. Wassenaar en Voorburg herbergden van de randgemeenten de meeste gierzwaluwen,

Het aantal spreeuwen per PC-gebied verdubbelde bijna ten opzichte van 2018 tot 12,8. Dat was enkel en alleen het gevolg van een groep van 212 exemplaren die in Ypenburg bloemenwijk werd gezien. Zonder die groep zou het aantal per gebied met 6,6 net zo hoog zijn als in 2018. Dat is flink lager dan het aantal in de jaren 2012 tot 2015 toen dat tussen bijna 8,0 en ruim 9,0 lag. De spreeuw werd in 34 PC-gebieden vastgesteld, maar in 24 hiervan ging het om minder dan 10 exemplaren. Zulke lage aantallen wijzen niet op stabiele populaties. Sinds het topjaar van 2017 toen hij in ca. 73% van de PC-gebieden werd gezien, is het aantal gebieden met spreeuwen gedaald tot maar iets meer dan de helft. Ook in de randgemeenten werd hij maar in 10 van 23 PC-gebieden vastgesteld en was Te Werve in Rijswijk het enige waar er met 30 exemplaren meer dan 10 werden geturfd. Al deze uitkomsten samen lijken erop te wijzen dat de spreeuw langzaam maar zeker uit het stadsbeeld in onze regio aan het verdwijnen is.

Huisemus

Alleen in Leidschenveen/Ypenburg werden in vier van de zes gebieden waar geteld is, meer dan 10 stuks gezien. Wellicht komt dat doordat in dit stadsdeel de interactie met het buitengebied het grootst is. De 17de plaats op de ranglijst van meest waargenomen soorten heeft hij alleen te danken aan die groep van 212 exemplaren. Zonder die groep zou hij op de trieste 23ste plaats staan, 3 plaatsen lager dan in 2018. En dan te bedenken dat hij op de landelijke lijst in MUS met zijn 9de plaats tot de top-tien behoort.

Wat betreft de huismus een minder dramatisch bericht. Het aantal per PC-gebied is toegenomen van 8,8 in 2018 tot 9,6 in 2019, maar dat is nog steeds lager dan in de jaren 2014-2017. De toename is vooral te danken aan de nieuwe PC-gebieden ten opzichte van 2018. Het gemiddelde van die nieuwe gebieden bedroeg namelijk 13,8. Het waargenomen aantal nam hierdoor ook toe van 256 in 2018 tot 327 in 2019. Het aantal gebieden waar hij werd gezien bedroeg 34. Hierbij zij wel opgemerkt dat het in 35% om 3 of minder exemplaren per gebied gaat, hetgeen weinig hoop geeft voor een levensvatbare populatie. Het aantal exemplaren dat in de bekende kolonie in Duindorp werd geteld nam iets af van 54 in 2018 tot 45 in 2019. Maar MUS-tellingen blijven momentopnamen; het wil niet zeggen dat de kolonie terugloopt in aantal. In Scheveningen werden gelukkig ook 3 nieuwe gebieden geteld. Dat leverde respectievelijk 44, 16 en 7 huismussen op. Het is onbekend of dit exemplaren uit de Duindorp-kolonie betreft. Ook stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg doet het goed, in 3 wijken werden ze gezien, elk met meer dan 10 exemplaren, samen goed voor 55. In Bezuidenhout oost werden er 36 geteld. Kleinere aantallen zaten in de Schilderswijk zuid en het Regentessekwartier. De huismus lijkt uit de 4 randgemeenten te verdwijnen. Werden er in 2018 nog

in drie PC-gebieden meer dan 10 exemplaren geteld, in 2019 geen één meer.

In de Haagse regio zitten veel minder huismussen vergeleken met het landelijk gemiddelde. Op de ranglijst van meest waargenomen soorten in MUS staat hij 19de in 2019, op de landelijke lijst echter op de 6de plaats. In elke telronde maakt hij slechts 2 tot 3% van het landelijke totaal uit, terwijl ca. 9% mag worden verwacht.

De vijf zwarte roodstaarten die werden gezien (3 in de Plaspoelpolder in Rijswijk en één in Leyenburg west en in Kijkduin) zijn toevalstreffers in MUS en niet representatief voor het totaal aan territoria van deze soort in de Haagse regio dat aanzienlijk hoger ligt. In 2019 waren ten minste 13 locaties bekend. Rond Scheveningen Haven en de Watertoren in de Oostduinen zijn in ieder geval enkele territoria aanwezig. Ook wordt hij onder meer in het Wijnhavenkwartier, het Geuzen- en Statenkwartier, het Regentessekwartier, meerdere op en in de omgeving van de Hoftoren en in de Binckhorst regelmatig gezien. En er zat zelfs één met voer op een in het water gegooid winkelwagentje in het Verversingskanaal!

Gebouwbroeders maken samen ca. 9% (in 2018 nog 11%) van het totaal aantal getelde vogels uit. Deze daling wordt geheel bepaald door de afname bij de gierzwaluw, omdat deze soort veruit het grootste aandeel van deze groep (93%) voor zijn rekening neemt. In dit verband mag het geen verwondering wekken dat het stadsdeel Segbroek met 26% het stadsdeel is met veruit het hoogste percentage met Valkenboskwartier zuid als topper waar zelfs 36% bestond uit gebouwbroeders. Hoge percentages gebouwbroeders vinden we ook in Ypenburg bloemenwijk (35% door de grote groep spreeuwen), Statenkwartier (35% door vele gierzwaluwen) en Scheveningen badplaats (42%, huismussen en spreeuwen.) In Escamp en Haagse Hout zijn samen 5 gebieden zonder gebouwbroeders. Deze stadsdelen zijn, samen met Rijswijk, dan ook het armst aan deze groep vogels.

g. halsbandparkiet

Het aantal halsbandparkieten per PC-gebied schommelt al jaren tussen de 20 en 23 exemplaren. In 2019 bedroeg dit 21,9, een lichte stijging ten opzichte van 2018. De soort werd slechts in twee PC-gebieden gemist. Alleen in de Schilderswijk noord werd een groep van meer dan 100 exemplaren gezien, 143; hij was hier dan ook de meest getelde soort. Ook in drie andere gebieden was dat het geval, twee in het stadsdeel Centrum en één, opvallend, in Rijswijk nl. Steenvoorde zuidwest.

In 31% van de gebieden werden van de soort minder dan 10 of geen exemplaren gezien. Op de lijst van meest geziene soorten steeg hij ten opzichte van 2018 twee plaatsen en staat hij na kauw en kleine mantelmeeuw op plaats drie.

In elke telronde maken ze 35 tot ruim 45% van het landelijk totaal uit. Op de landelijke lijst staat hij slechts op de 25ste plaats.

Halsbandparkiet

Jaarlijks neemt de soort 5 of 6% van het totaal aantal exemplaren in de Haagse regio voor zijn rekening. In het stadsdeel Centrum ligt dit met 15% ver hierboven. Loosduinen en Scheveningen zijn het armst aan halsbandparkieten; hier neemt hij maar 2% van het totaal aantal exemplaren voor zijn rekening. De randgemeenten scoren rond het gemiddelde met uitschieters naar boven in Voorburg oost en in Cromwijk/Leeuwendael en Steenvoorde zuidwest (beide in Rijswijk). In 2019 werden in MUS geen andere parkietensoorten waargenomen.

h. overige soorten

In 2019 omvat deze groep 14 soorten. In totaal ging het om 423 exemplaren. Maar liefst de helft hiervan (7 soorten) bestond uit roofvogels en uilen die samen bijna 11% van het totaal aan overige soorten uitmaakten. De buizerd was absolute koploper met 14 waarnemingen. De slechtvalk goede tweede; hij werd voor het eerst meer dan 10 keer (11 keer) vastgesteld. Het duidt op een toename van deze soort waarbij met name het aantal PC-gebieden waar hij werd geturfd, toenam van 6,9% in 2018 tot 9,0% in 2019.

De buizerd kende bijna een verdubbeling: van 8,6% van de gebieden in 2018 tot 16,0% in 2019. Opvallend blijft het kleine aantal sperwers, (slechts 3) dat werd vastgesteld, toch typisch een vogel die op jacht is in de stedelijke tuinen.

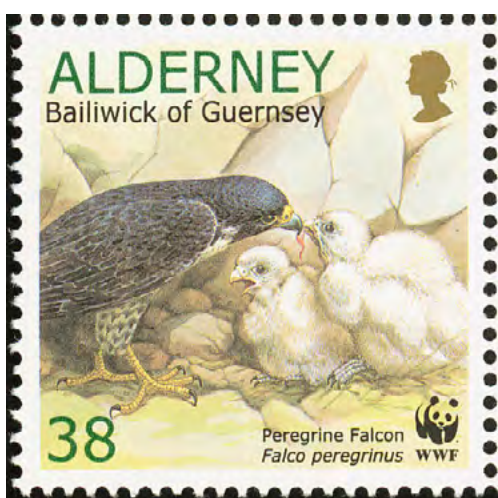
Koekoek

Scholekster en grote bonte specht maakten samen 69% van het totaal van deze groep uit.

Behalve de roofvogels waren er 5 andere soorten, in afnemende volgorde groene specht, visdief, fazant, Kievit en koekoek.

De scholekster nam na de daling sinds 2016 weer iets in aantal toe. Met 3,9 exemplaren per PC-gebied staat hij weer op het gemiddelde van de jaren voor 2016. Hij neemt de 26ste plaats in op de ranglijst van meest waargenomen soorten. Vermoedelijk zijn de meeste vogels dakbroeders. De meeste zitten in de stadsdelen Escamp en Scheveningen met respectievelijk 31 en 27 exemplaren. Ook de randgemeenten Rijswijk, Leidschendam en Wassenaar doen het goed met elk ca. 12 exemplaren.

De grote bonte specht kent een ruime verspreiding en werd in alle stadsdelen en randgemeenten in kleine aantallen gezien. Koplopers waren Duinoord en de Vogelwijk waar resp. 11 en 9 exemplaren werden gezien. Opvallend is dat hij sinds 2016 in een steeds groter deel van de PC-gebieden wordt gezien (2016 55,6%, 2019 65,7%).

Slechtvalk

De 7 koekoeken die je misschien niet zo gauw zou verwachten in zo'n grote stedelijke agglomeratie, werden alle gehoord in de periferie, nl. in Wassenaar, Rijswijk, Duindorp en Duttendel.

Al jaren maakt het aandeel aan overige soorten ca. 2% van het totaal aantal waargenomen exemplaren uit. Het stadsdeel Centrum is het armst en haalt niet eens de 1%. Het hoogste percentage vinden we in Wassenaar door de vele grote bonte spechten die daar werden gezien (24 exemplaren).

6. Indexen (tabel 6)

Het belangrijkste doel van het MUS-project is het onderzoeken van de aantalsontwikkelingen van zoveel mogelijk soorten in het stedelijk gebied. Daartoe worden trends berekend die gepresenteerd worden in indexen, waarbij het beginjaar op 100 wordt gesteld. Hiervoor moeten de basisgegevens wel aan een drietal voorwaarden voldoen:

1. Er moeten voldoende waarnemingen van de betreffende soorten beschikbaar zijn;
2. De reeks van jaren moet voldoende groot zijn;
3. Er moeten van een voldoende aantal postcode-gebieden gegevens zijn.

Landelijk zijn inmiddels voldoende soorten, PC-gebieden en jaren beschikbaar om deze indexen van veel soorten nauwkeurig te berekenen.

Voor de Haagse gegevens ligt dit lastiger.

Wat betreft criterium 1 is arbitrair gesteld dat er ten minste 40 exemplaren geturfd moeten zijn. In de praktijk komt dat erop neer dat van bijna 50% van de soorten een index mogelijk is.

Wat betreft criterium 2 is het zo dat het MUS-project landelijk in 2007 startte, zodat landelijk al een reeks van 13 jaren mogelijk is. In de Haagse regio kunnen we in 2019 een reeks van 10 jaren presenteren.

Tot en met 2012 was het aantal PC-gebieden vrij beperkt en bovendien was er van jaar op jaar een groot verschil in de getelde gebieden. Pas vanaf 2013 begint er een zekere stabilisatie in aantal en aard van de gebieden te komen. Bovendien nam het aantal PC-gebieden dat met een jaar ervoor vergeleken kon worden toe. Van 2018 op 2019 kon een record aantal van 56 worden vergeleken.

Wat opvalt, is dat voor sommige soorten de index extreem veel lager of hoger is dan in het vorige jaar. Voor 2019 was die onder meer veel hoger bij de knobbelzwaan, Canadese gans, nijlgans, waterhoen, grote bonte specht, boerenzwaluw, zwartkop, spreeuw en putter. Veel lager was dat het geval bij bijvoorbeeld blauwe reiger, soepeend, kuifeend, gierzwaluw en vink.

Tabel 6. Indexen van soortgroepen en soorten (in vergelijkbare PC-gebieden)

	2010	2011	2012	2013 ¹⁾	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal aantal exemplaren	100	105	96	92	111	103	103	99	92	99
Aantal exemplaren per groep										
watervogels	100	103	104	89	108	105	103	104	91	108
zangvogels	100	99	94	101	107	99	96	102	94	95
kraaiachtigen	100	101	102	88	133	86	114	87	83	108
meeuwen	100	118	127	90	98	103	92	86	104	91
duiven	100	103	99	79	106	96	105	100	89	99
gebouwbroeders 2)	100	109	72	98	108	108	70	129	92	81
halsbandparkiet	100	126	74	87	113	84	95	106	94	110
overige vogelsoorten	100	94	71	91	104	92	107	106	82	113
Aantal exemplaren per soort ³⁾										
Fuut	100	91	156	92	127	142	83	112	79	114
Aalscholver	100	126	121	113	88	160	69	118	122	103
Blauwe Reiger	100	96	94	89	123	99	96	101	109	83
Knobbelzwaan	100	106	78	128	71	95	117	121	63	117
Grauwe Gans	100	103	52	66	310	59	125	98	80	94
Canadese Gans	100	145	140	66	135	77	171	100	106	117
Nijlgans	100	114	81	94	128	104	91	142	85	131
Wilde Eend	100	95	97	101	86	107	86	100	79	96
Soepeend	100	115	91	88	146	121	82	130	70	78
Kuifeend	100	124	157	59	95	114	128	76	126	64
Waterhoen	100	97	96	119	92	132	93	90	75	117
Meerkoet	100	91	118	89	90	119	104	89	87	97
Scholekster	100	82	85	89	125	95	109	97	97	113
Kokmeeuw	100	111	148	71	63	80	64	102	129	129
Kleine Mantelmeeuw	100	155	138	107	113	119	97	87	118	91
Zilvermeeuw	100	99	115	81	96	93	91	84	88	87
Stadsduif	100	130	71	98	114	90	122	81	100	96
Houtduif	100	88	118	75	104	98	98	116	82	103
Turkse Tortel	100	134	86	101	91	132	77	123	80	86
Halsbandparkiet	100	126	74	87	113	85	95	106	94	110
Gierzwaluw	100	105	70	87	108	112	64	112	113	68
Grote Bonte Specht	100	114	80	96	114	113	100	113	76	124
Boerenzwaluw	100	100	75	81	69	76	131	130	117	131
Winterkoning	100	99	104	88	128	95	106	105	98	83
Heggenmus	100	91	97	118	85	83	96	110	82	97
Roodborst	100	94	86	101	110	115	100	121	80	89
Merel	100	96	91	99	109	93	96	100	90	80
Zanglijster	100	85	123	90	99	118	96	108	89	93
Zwartkop	100	121	99	86	141	91	109	109	88	137
Tjiftjaf	100	99	101	102	122	91	90	104	77	117
Staartmees	100	79	121	108	78	101	122	67	381	171
Pimpelmees	100	113	92	116	118	96	89	99	100	81
Koolmees	100	93	86	104	108	95	96	100	95	107
Boomkruiper	100	108	85	113	91	128	108	116	109	96
Gaai	100	119	102	115	68	114	90	105	84	98
Ekster	100	102	96	107	105	87	83	117	94	107
Kauw	100	103	101	83	147	84	126	76	81	113
Zwarte Kraai	100	91	111	91	122	91	95	116	84	97
Spreeuw	100	149	69	124	93	114	66	268	36	184
Huismus	100	96	87	120	126	88	106	110	93	84
Vink	100	140	89	112	83	125	111	112	114	81
Groenling	100	131	123	90	96	124	72	96	107	85
Putter	100	92	71	116	96	165	70	108	94	121

1) Gecorrigeerde cijfers t.o.v. Inventarisatierapport 2013

2) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

3) Alleen soorten met in 2019 40 of meer exemplaren

De verklaring voor sommige soorten is dat die in maar een klein aantal PC-gebieden zijn gezien, zoals knobbelzwaan, kuifeend en boerenzwaluw. De genoemde soorten zijn alle in slechts 14 tot 20 gebieden gezien. Voor een dergelijk klein aantal PC-gebieden geeft het aantal exemplaren per PC-gebied van jaar op jaar een meer betrouwbare indicatie voor toe- of afname. Ook een belangrijke oorzaak is het feit of een soort al dan niet in grote groepen wordt gezien. Zo is het ontbreken daarvan in 2019 bijvoorbeeld bij de gierzwaluw de reden van een sterk negatieve index. Ook de grote groep boerenzwaluwen die in Wassenaar werd opgemerkt was verantwoordelijk voor de positieve index.

De meest betrouwbare indexen zijn dus van die soorten die grotendeels of alleen of in hooguit kleine aantallen samen worden gezien in ten minste 30 PC-gebieden. Dit zijn bijvoorbeeld vrijwel alle kleinere zangvogels, maar ook onder andere zwarte kraai, ekster, gaai en scholekster.

De geringe schommelingen in de indexen zijn een aanwijzing dat bij veel soorten in de Haagse regio er geen sprake is van een echte trend in voorkomen en de populatie redelijk stabiel is. Uit de indexen hiervan zijn

Knobbelzwaan

dan ook geen harde conclusies te trekken. We zien dat bij 58% van de betrokken 43 soorten.

Over de jaren 2010 tot 2019 vertonen de volgende soorten een duidelijk positieve index: aalscholver, Canadese gans, kleine mantelmeeuw, staartmees, boomkruiper en vink. Een duidelijk negatieve index zien we onder andere bij wilde eend, meerkoet, zilverbmeeuw en merel.

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019 (alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	DEN HAAG													
	Centrum									Segbroek				
	Centrum	Centrum-zuid	Zeehelden-kwartier oost	Willemspark	Zeehelden-kwartier west	Schilderswijk zuid	Schilderswijk noord	Transvaalkwartier noord	Archipelbuurt	Regentesse-kwartier	Valkenbos-kwartier zuid	Vruchtenbuurt	Bomenbuurt	Vogelwijk
Fuut	-	4	3	4	-	3	2	-	3	-	-	2	-	-
Aalscholver	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	1	2
Blauwe Reiger	1	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	1	1	3
Ooievaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	-	-	3	4	-	15	-	-	9	-	-	2	1	8
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	-	-	7	-	-	6	-	-	-	-	2	2	2	-
Brandgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	2	6	3	4	8	9	4	6	36	-	4	3	10	9
Krakeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wilde Eend	3	2	8	18	3	3	8	-	1	-	1	1	10	3
Soepeend	-	4	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	-	-	8	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Buizerd	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Slechtvalk	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	-	-	3	2	-	15	-	-	1	-	-	-	2	1
Meerkoet	4	6	3	8	-	26	5	-	5	-	3	8	12	7
Scholekster	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	3	4
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Stormmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	7	104	15	1	30	-	122	60	32	41	41	25	35	34
Zilvermeeuw	18	40	51	6	35	36	26	57	25	18	5	31	21	13
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	97	121	17	80	35	18	61	69	-	5	9	5	6	3
Holenduif	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-
Houtduif	4	26	9	4	33	29	20	12	28	21	28	17	31	44
Turkse Tortel	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	2	4	5
Halsbandparkiet	72	72	24	90	18	18	143	72	3	17	17	16	42	39
Gierzwaluw	19	26	5	48	29	18	-	12	15	38	36	144	118	70
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Grote Bonte Specht	-	-	-	-	-	2	-	-	3	-	1	2	5	9
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Winterkoning	-	1	3	-	5	-	-	-	4	2	7	3	16	20
Heggenmus	-	4	1	-	8	6	2	2	-	-	3	3	12	10
Roodborst	-	-	3	-	2	-	-	2	7	-	3	2	8	11
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3
Merel	2	16	17	2	20	12	4	5	21	9	8	17	34	34
Zanglijster	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	6	9
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Grasmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuinfluit	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	1	-
Zwartkop	-	-	-	-	2	-	-	-	5	-	2	4	11	16
Tjiftjaf	-	1	3	-	2	5	-	-	4	-	2	5	12	15
Fitis	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Goudhaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Startaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
Pimpelmees	-	5	8	-	6	9	-	2	-	2	3	14	13	19
Koolmees	-	11	13	2	26	9	1	8	4	11	17	18	23	31
Boomklever	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Boomkruiper	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	6	8
Gaai	-	1	1	2	3	3	-	-	1	-	2	5	5	5
Ekster	4	5	5	2	6	15	6	6	7	9	8	4	11	14
Kauw	25	292	9	7	48	21	96	-	32	21	30	42	42	52
Zwarte Kraai	2	9	8	-	11	3	2	20	24	11	9	23	22	32
Spreeuw	14	-	-	-	-	8	2	5	-	-	-	-	1	3
Huismus	-	2	-	-	-	17	5	6	-	15	8	-	-	-
Vink	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	1	3	8
Groenling	-	-	7	-	6	-	1	-	-	-	1	4	7	5
Putter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	5

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Zeeheldenkwartier oost: Tafeleend 3

Bomenbuurt: Boomvalk 1, Bosuil 1, Gekraagde roodstaart 1, Koperwiek 1

Vogelwijk: Havik 1, Cetti's zanger 1, Bosrietzanger 1, Glanskop 3

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019, vervolg (alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	DEN HAAG													
	Escamp								Scheveningen					
	Moerwijk noord/oost	Moerwijk zuid	Moerwijk west	Bouwlust oost	Bouwlust west	Leyenburg west	Wateringse Veld	Rustenburg	Duinoord	Statenkwartier	Duindorp	Oud-Scheveningen	Scheveningen Badplaats	Belgisch Park
Fuut	3	-	4	-	-	-	6	2	2	-	-	-	-	1
Aalscholver	-	1	3	21	-	1	3	-	2	3	5	-	-	-
Blauwe Reiger	4	4	12	-	2	1	2	5	4	1	6	1	-	-
Ooievaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	2	-	9	-	-	1	-	2	1	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	37	-	100	47	6	2	32	-	-	-	-	1	-	3
Brandgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	13	3	225	20	30	3	16	1	9	-	3	3	-	-
Krakeend	-	-	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Wilde Eend	29	3	19	13	18	8	19	2	6	-	-	3	-	1
Soepeend	-	3	3	3	1	-	10	-	7	-	-	-	-	-
Kuifeend	-	-	11	1	2	2	3	-	-	-	-	-	-	-
Buizerd	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-
Waterhoen	6	1	-	1	-	-	5	-	3	-	-	4	-	-
Meerkoet	23	1	35	14	10	10	20	8	6	-	2	1	-	4
Scholekster	1	5	5	9	-	3	4	3	4	3	15	-	-	5
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	-	-	-	-	1	1	-	1	15	1	32	-	-	-
Stormmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	76	20	64	61	12	31	33	53	2	19	51	76	5	44
Zilvermeeuw	2	23	17	9	22	25	15	37	1	32	96	-	10	35
Visdief	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-
Stadsduif	6	8	-	10	14	74	3	47	10	19	3	23	18	7
Holenduif	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Houtduif	22	19	28	12	17	12	23	14	20	19	23	-	12	21
Turkse Tortel	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-	2
Halsbandparkiet	50	13	80	10	-	11	16	23	9	13	2	1	2	3
Gierzwaluw	-	-	5	-	-	10	-	37	8	113	2	47	8	29
Groene Specht	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	-	1	3	5	-	-	-	-	11	-	-	1	1	1
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Winterkoning	-	5	21	5	-	4	1	-	12	4	-	4	1	12
Heggenmus	2	-	-	3	-	1	1	2	5	-	3	-	4	-
Roodborst	5	1	5	3	-	1	1	-	17	1	-	-	1	7
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	-	-	2
Merel	7	8	16	17	6	2	14	4	18	15	-	7	7	22
Zanglijster	-	1	3	-	-	1	2	-	8	-	-	-	-	4
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Grasmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-
Tuinfluit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkop	-	1	12	1	-	-	1	-	14	2	2	-	-	4
Tjiftjaf	3	1	8	5	-	3	5	-	5	-	2	-	-	2
Fitis	3	-	-	-	-	-	1	-	3	-	2	-	-	1
Goudhaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staartmees	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	2
Pimpelmees	6	5	4	10	-	8	3	3	9	9	2	4	1	5
Koolmees	36	12	12	20	2	11	12	12	9	21	2	13	6	15
Boomklever	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Boomkruiper	-	3	3	4	-	1	-	-	6	-	-	-	-	1
Gaai	-	-	-	-	-	1	1	-	5	-	2	-	-	2
Ekster	10	7	8	5	10	9	8	5	10	5	5	5	8	9
Kauw	17	40	71	17	30	62	1	33	22	30	17	40	18	60
Zwarte Kraai	4	7	40	14	5	34	11	12	8	12	21	16	2	9
Spreeuw	2	-	7	-	-	4	2	2	-	-	14	-	20	1
Huismus	-	-	-	-	-	-	6	4	1	-	45	16	44	7
Vink	2	-	4	-	-	-	-	-	5	-	-	3	2	5
Groenling	-	-	1	-	-	-	2	-	3	-	-	1	1	2
Putter	-	-	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

- Bouwlust oost: Muskuseend 1
- Duindorp: Koekoek 2
- Leyenburg west: Zwarte roodstaart 1
- Duinoord: Havik 1

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2019, vervolg (alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	DEN HAAG												
	Haagse Hout							Laak	Leidschenveen/Ypenburg				
	Mariahoeve noord	Mariahoeve midden	Bezuidenhout oost	Marlot	Bezuidenhout midden/west	Benoordenhout	Duttendel	Molenwijk	Leidschenveen	Leidschenveen Lanen	Ypenburg noord	Ypenburg Singels/Waterwijk	Ypenburg - bloemenwijk
Fuut	-	-	-	-	-	-	-	6	8	2	4	6	11
Aalscholver	-	1	1	-	1	-	14	2	1	2	-	1	5
Blauwe Reiger	1	1	-	-	-	-	2	3	-	4	2	1	2
Ooievaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Knobbelzwaan	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	2
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	32	-	-
Soeggans	-	-	-	-	16	-	-	17	-	-	-	-	-
Canadese Gans	-	2	-	19	7	-	6	9	65	25	14	53	26
Brandgans	-	-	-	-	-	-	67	-	-	-	5	-	-
Nijlgans	5	19	-	16	5	5	2	5	5	22	2	16	15
Krakeend	-	2	-	-	-	-	6	-	-	-	2	2	-
Wilde Eend	5	5	8	19	4	7	8	6	20	13	6	13	69
Soepeend	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2
Kuifeend	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	2
Buizerd	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Waterhoen	2	9	2	3	1	2	2	8	3	3	1	4	4
Meerkoet	6	8	-	5	1	4	6	21	1	22	8	19	20
Scholekster	1	7	-	1	-	-	5	9	12	2	-	2	5
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Kokmeeuw	-	-	-	-	-	-	7	-	-	2	1	12	2
Stormmeeuw	2	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	2	30	-	9	39	12	36	38	3	49	19	8	6
Zilvermeeuw	29	-	55	31	23	7	31	23	3	5	5	17	-
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	5
Stadsduif	12	15	-	4	28	-	18	57	-	5	-	-	-
Holenduif	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2
Houtduif	13	24	29	11	40	28	59	11	15	3	13	14	22
Turkse Tortel	2	-	5	-	-	5	1	-	-	-	4	-	4
Halsbandparkiet	13	22	36	5	23	24	17	21	4	6	5	19	21
Gierzwaluw	-	-	11	-	19	17	10	-	4	-	14	-	2
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Grote Bonte Specht	-	1	-	4	-	6	2	-	-	-	4	-	3
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	13	-	1	2	-	2	5
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	66
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-
Winterkoning	8	7	-	3	4	8	17	3	-	-	11	2	-
Heggenmus	4	2	1	-	-	2	5	3	-	-	7	1	6
Roodborst	10	6	-	1	1	7	8	2	-	-	2	4	3
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Merel	21	13	15	21	29	13	30	9	3	1	23	5	16
Zanglijster	1	4	-	1	-	1	6	-	-	-	2	-	-
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
Kleine Karekiet	-	1	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-	-
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Grasmus	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Tuinfluit	2	-	-	-	-	-	5	-	-	-	1	-	-
Zwartkop	3	-	3	3	1	5	12	2	1	-	4	-	1
Tjiftjaf	2	-	-	3	-	2	4	-	-	-	2	2	4
Fitis	-	-	-	1	-	-	4	-	-	2	1	-	-
Goudhaan	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Staartmees	-	-	-	1	-	1	13	-	-	-	-	-	12
Pimpelmees	7	10	4	3	-	10	6	2	-	-	16	1	6
Koolmees	6	14	32	21	27	19	25	5	8	4	20	14	25
Boomklever	-	-	-	3	-	1	4	-	-	-	-	-	-
Boomkruiper	3	-	-	1	-	-	5	-	-	-	1	-	-
Gaai	2	2	1	3	-	4	11	-	-	-	-	-	-
Ekster	10	12	6	-	7	11	2	5	7	25	6	13	31
Kauw	32	15	29	12	36	23	31	195	13	112	18	31	35
Zwarte Kraai	9	27	1	9	16	5	8	14	1	-	10	13	12
Spreeuw	-	-	-	-	-	5	12	8	12	12	6	11	212
Huismus	2	-	36	-	-	-	1	8	17	26	-	12	-
Vink	4	-	-	8	1	1	11	-	-	-	-	-	2
Groenling	-	-	-	4	-	1	12	-	-	-	-	-	-
Putter	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	7	2	4

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Mariahoeve noord: Kneu 1

Ypenburg noord: Ringmus 1

Duttendel: Sperwer 1, Torenvalk 1, Boomvalk 1, Koekoek 1, Gekraagde Roodstaart 4,

Ypenburg - bloemenwijk: Lepelaar 2, Ringmus 1, Grauwe vliegenvanger 1, Glanskop 2, Kneu 5, Goudvink 1

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2018, vervolg (alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	DEN HAAG			LEIDSCHENDAM					VOORBURG				
	Loosduinen			De Zijde	De Heuvel	Prinsenhof	Raadhuis- kwartier	De Rietvink	Voorburg oost	Essesteijn/ Damsigt	Voorburg noord/'t Loo	Voorburg oud	Voorburg west
	Houtwijk	Kijkduin	Bohemien										
Fuut	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5
Aalscholver	-	-	-	1	2	1	-	1	-	3	4	1	-
Blauwe Reiger	-	2	2	1	1	-	-	-	3	1	3	2	1
Ooievaar	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	1	-	-
Knobbelzwaan	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Soepgans	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Canadese Gans	2	7	93	2	1	-	-	3	3	32	2	-	37
Brandgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	3	2	21	7	9	3	8	4	2	11	22	4	4
Krakeend	-	-	-	5	-	-	-	-	3	-	2	-	-
Wilde Eend	16	4	17	13	7	8	4	1	3	9	23	4	2
Soepend	-	2	3	1	2	-	-	-	-	6	-	1	-
Kuifeend	-	-	-	3	1	-	-	-	-	2	-	-	-
Buizerd	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	6	-	9	3	4	1	-	2	1	2	9	2	1
Meerkoet	18	8	14	8	15	8	1	5	3	9	19	2	6
Scholekster	-	-	2	-	4	4	1	2	-	1	4	-	-
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	-	-	-	1	-	4	-	-	5	1	-	7	-
Stormmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	-	6	6	20	24	32	1	12	17	13	18	9	-
Zilvermeeuw	-	4	18	12	20	11	2	1	3	15	11	3	17
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Stadsduif	-	6	3	1	5	-	-	-	11	5	15	2	-
Holenduif	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Houtduif	17	12	26	16	18	24	32	12	29	21	22	16	23
Turkse Tortel	-	-	-	-	1	-	12	-	3	2	1	3	1
Halsbandparkiet	5	5	6	2	15	13	20	13	24	10	14	10	18
Gierzwaluw	-	2	17	1	-	8	20	68	10	4	38	70	2
Groene Specht	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1
Grote Bonte Specht	1	4	2	1	1	3	1	1	4	1	2	1	1
Boerenzwaluw	-	-	-	1	-	-	-	8	-	8	-	-	-
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	8	11	12	13	6	20	4	12	4	9	12	4	-
Heggenmus	-	1	2	2	2	4	10	6	2	3	5	5	6
Roodborst	2	-	2	2	4	8	1	1	1	3	5	5	-
Nachtegaal	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	1	14	26	11	9	11	14	8	10	16	25	5	5
Zanglijster	-	5	5	-	2	3	4	1	2	1	3	1	4
Rietzanger	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Karekiet	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grasmus	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuinfluitier	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Zwartkop	3	19	3	5	3	14	4	6	3	6	5	2	6
Tjiftjaf	4	19	6	9	6	13	6	12	7	10	8	4	6
Fitis	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Goudhaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staartmees	-	-	-	-	-	7	-	1	-	8	-	-	5
Pimpelmees	4	4	-	4	8	13	8	10	9	9	15	5	2
Koolmees	6	13	21	18	15	24	17	11	15	21	23	8	17
Boomklever	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Boomkruiper	1	-	-	1	4	5	-	1	1	2	-	1	-
Gaai	2	1	-	-	-	1	1	-	2	1	2	3	-
Ekster	12	12	3	10	10	24	12	17	6	15	12	12	4
Kauw	20	6	48	14	35	19	49	17	38	26	46	21	37
Zwarte Kraai	6	12	12	10	15	14	5	7	10	13	15	2	12
Spreeuw	1	6	-	3	-	-	-	-	-	-	2	2	-
Huismus	-	2	-	-	-	5	2	4	4	1	3	-	-
Vink	-	1	-	2	2	10	-	3	1	2	3	3	2
Groenling	-	-	-	1	2	-	1	4	-	1	2	3	1
Putter	-	-	-	-	-	3	2	9	3	-	4	2	-

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Kijkduin: Zwarte roodstaart 1

Raadhuiskwartier: Carolina-eend 5

De Rietvink: Grote zilverreiger 1

Totaal aantal exemplaren per PC-gebied, 2018, vervolg (alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	WASSENAAR					RIJSWIJK							
	Deijleroord	Oostdorp	De Kievit e.o.	Nieuw Wassenaar	Kerkehout	Cromwijk/ Leeuwendaal	Te Werve	De Put e.o.	Steenvoorde noord	De Strijp	Steenvoorde zuidwest	Steenvoorde zuidoost	Plaspolder
Fuut	1	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	6	2
Aalscholver	1	-	-	2	1	-	-	-	-	1	1	1	-
Blauwe Reiger	2	1	1	3	1	1	2	1	1	8	3	2	3
Ooievaar	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	1	1
Knobbelzwaan	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	-	18	1	-	5	-	-	-	-	51	16
Soepgans	-	-	-	-	-	6	10	2	-	-	-	1	-
Canadese Gans	-	-	-	-	3	-	27	80	6	-	9	80	97
Brandgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	2	3	-	3	5	5	7	35	16	13	2	36	10
Krakeend	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-	3	4	3
Wilde Eend	8	-	2	14	9	5	9	14	4	6	14	10	11
Soepeend	10	-	-	-	1	-	5	1	1	-	-	1	5
Kuifeend	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	7	-
Buizerd	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	2	4	-	-	-	-	1
Fazant	-	-	-	-	3	-	-	1	-	2	4	2	3
Waterhoen	4	-	-	-	3	-	1	6	1	12	5	1	7
Meerkoet	7	1	2	15	11	7	9	20	8	12	7	10	8
Scholekster	5	1	4	2	1	1	-	-	-	5	-	3	3
Kievit	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	6
Kokmeeuw	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	1
Stormmeeuw	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	14	14	4	-	1	12	43	11	11	2	18	19	6
Zilvermeeuw	7	9	1	6	1	11	11	2	-	19	-	4	6
Visdief	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	1	1	7	-	-	11	2
Holenduif	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Houtduif	21	23	19	15	65	35	28	19	1	36	15	9	15
Turkse Tortel	9	10	-	-	-	6	4	5	-	2	4	2	2
Halsbandparkiet	7	2	4	2	13	26	13	18	-	34	43	11	2
Gierzwaluw	58	28	6	23	13	11	17	2	-	8	-	2	1
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	1	1	1
Grote Bonte Specht	3	2	6	9	4	1	2	4	-	6	3	2	4
Boerenzwaluw	1	5	-	-	68	-	-	-	-	-	1	-	12
Huiszwaluw	-	7	-	-	-	10	-	-	-	-	-	1	-
Witte Kwikstaart	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Winterkoning	9	2	12	17	12	11	7	20	-	14	7	17	13
Heggenmus	4	1	12	5	-	2	7	4	1	5	2	1	4
Roodborst	3	4	17	15	12	2	2	10	7	7	-	4	8
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	24	19	46	51	25	23	17	23	29	19	13	14	15
Zanglijster	2	1	17	18	1	-	-	9	-	5	1	4	4
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Kleine Karekiet	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	2
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Grasmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5
Tuinfluit	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Zwartkop	10	2	16	9	8	-	3	15	2	12	5	3	13
Tjiftjaf	7	3	8	6	8	1	5	11	1	11	5	1	11
Fitis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	-	4
Goudhaan	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staartmees	-	-	8	11	-	-	2	2	-	-	-	-	2
Pimpelmees	12	-	8	8	21	10	2	11	-	7	2	2	16
Koolmees	13	5	28	54	21	26	22	19	26	26	11	10	17
Boomklever	-	-	7	-	4	-	-	1	-	-	-	1	-
Boomkruiper	3	-	6	-	-	1	6	9	-	7	-	-	4
Gaai	1	1	4	2	-	5	1	1	-	2	-	1	7
Ekster	8	5	5	8	5	6	8	8	13	10	10	10	5
Kauw	36	48	19	45	41	25	56	16	22	55	16	148	24
Zwarte Kraai	7	7	12	14	12	7	26	19	-	22	12	14	24
Spreeuw	9	5	-	-	8	-	30	4	1	2	-	-	-
Huismus	3	2	-	-	4	-	-	-	2	7	6	-	2
Vink	5	4	8	14	9	-	5	6	12	2	1	1	3
Groenling	4	1	6	-	-	2	-	2	-	-	2	-	1
Putter	1	-	2	-	8	2	1	1	-	2	4	-	6

Soorten waarvan in totaal minder dan 10 exemplaren zijn waargenomen:

Oostdorp: Torenvalk 1, Koekoek 1, Tapuit 1

De Put e.o.: Havik 1

De Kievit: Koekoek 1, Bosuil 1, Boomleeuwerik 1

Steenvoorde zuidwest: Koekoek 1, Bosrietzanger 1, Ringmus 3

Nieuw Wassenaar: Bosuil 1

Steenvoorde zuidoost: Koekoek 1

Kerkehout: Havik 1, Torenvalk 1

Plaspolder: Lepelaar 1, Sperwer 2, Torenvalk 3, Zwarte Roodstaart 3, Bosrietzanger 2, Rietgors 1, Grauwe gors 1